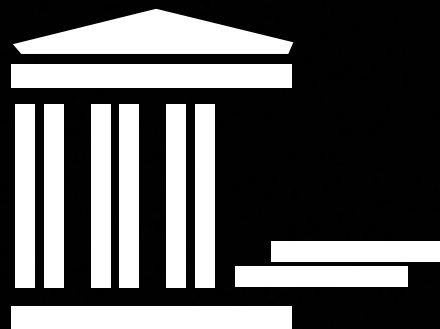

Biblioteka Raczyńskich rok 1945, fot. ze zbiorów Biblioteki Raczyńskich

WOJNA I KSIĄŻKA

Poznań, 13-15 listopada 2019

Uczestnicy i abstrakty referatów

**Międzynarodowa interdyscyplinarna konferencja naukowa
Wojna i książka**

Księgozbiory, biblioteki, wydawnictwa i twórcy podczas konfliktów zbrojnych i politycznych.
Stan badań i perspektywy badawcze

Organizatorzy:

Biblioteka Raczyńskich
Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu
PAN Biblioteka Kórnicka
Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk
Muzeum Historii Polski
Polski Komitet Błękitnej Tarczy

Partnerzy:

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich
Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów

Patronat medialny:

portal historyczny: dzieje.pl
sbp.pl

Patronat honorowy

Organizatorzy

Biblioteka
Raczyńskich

POZnań*

BLUE SHIELD
Poland

Partnerzy

SBP
STOWARZYSZENIE
BIBLIOTEKARZY
POLSKICH

Patronat medialny

DZIEJE.PL
PORTAL
HISTORYCZNY

sbp.pl

Międzynarodowa interdyscyplinarna konferencja naukowa

Wojna i książka

Księgozbiory, biblioteki, wydawnictwa i twórcy podczas konfliktów zbrojnych i politycznych.

Stan badań i perspektywy badawcze

Poznań, 13-15 listopada 2019

Uczestnicy i abstrakty referatów

WOJNA I KSIĄŻKA

Poznań 2019

www.wojnaikniazka.pl

Założenia konferencji:

Nadchodząca 80. rocznica wybuchu II wojny światowej jest odpowiednią okazją do zorganizowania pierwszej międzynarodowej interdyscyplinarnej konferencji z planowanego cyklu, której tematyka będzie się koncentrować wokół problematyki bibliotek, księgozbiorów, kultury, wydawnictw i twórców w czasach konfliktów zbrojnych i politycznych. Podczas konferencji zostaną zaprezentowane rozmaite kategorie strat kulturalnych w obszarach związanych z książką. Podczas wydarzenia zostanie podjęta także tematyka nie tylko z okresu II wojny światowej, lecz także konfliktów wcześniejszych (np. potopu szwedzkiego) i czasów bardziej współczesnych (zimna wojna, wojna w Iraku). Podczas konferencji zostanie również zaprezentowana problematyka ochrony zbiorów oraz sytuacji prawnej bi-bliotek i dóbr kultury w czasie wojny, a także przebieg i rozmaite aspekty likwidacji strat kulturalnych. Istnieje duże zainteresowanie środowiska bibliotekarzy, historyków, historyków sztuki, historyków literatury, muzealników i archeologów tą tematyką oraz potrzeba wymiany doświadczeń. Projekt konferencyjny jest odpowiedzią na potrzeby środowiska naukowego związanego z szeroko rozumianą ochroną dziedzictwa kulturalnego w Europie i na świecie.

Wykaz zagadnień poruszanych na konferencji (interdyscyplinarnych bloków tematycznych):

- Zniszczenia bezpośrednie w czasie działań wojennych: biblioteki, księgarnie, drukarnie, księgozbiory instytucjonalne i prywatne (zbombardowane, zburzone, spalone, zdewastowane)
- Ubytki spowodowane dezorganizacją rynku książki (produkcja, obieg – dystrybucja, handel, zapotrzebowanie, popyt instytucjonalny i prywatny)
- Straty spowodowane świadomą działalnością najeźdźców
  - a) zniszczenia jako represje ideologiczne
  - b) zniszczenia jako represje personalne
  - c) grabieże
  - d) przemieszczenia
- Losy i funkcje księgozbiorów i książek przemieszczonych i przejętych (wyłączonych z naturalnego środowiska)
- Straty wyposażenia i dokumentów
- Rola książki w okresie konfliktów zbrojnych:
  - a) informacyjna
  - b) agitacyjna
  - c) ideowo-moralna, rekreacyjna
  - d) książki jako nośniki wędrówki idei
  - e) książki jako dobra kulturalne i materialne
- Aspekty prawne konfliktów zbrojnych (restytucja, rewindykacja, prawa do dóbr intelektualnych)
- Dezorganizacja środowisk twórców, pośredników i odbiorców
- Budynki bibliotek w czasie wojen i konfliktów zbrojnych, ich odbudowa oraz rekonstrukcja
- Zabezpieczanie i ochrona księgozbiorów oraz dóbr kultury podczas wojny, współczesne zagrożenia
- Likwidacja skutków strat kulturalnych poniesionych w wyniku konfliktu zbrojnego i politycznego podejmowane działania
- Współpraca między bibliotekami przy opracowaniu i udostępnianiu księgozbiorów, które uległy rozproszeniu i dyslokacji

Organizatorzy konferencji:

Biblioteka Raczyńskich

została otwarta 5 maja 1829 r. To najstarsza z istniejących publiczna księżnica w Polsce. Jej fundator, Edward hrabia Raczyński (1786-1845), zadbał o posesję i finanse przeznaczone na budowę gmachu, o księgozbiór, pracowników i środki utrzymania, a w opracowanym przez siebie statucie wyraźnie określił publiczny charakter instytucji: „Przeznaczeniem Biblioteki Raczyńskich jest, aby w czytelni, która w teje będzie urządzoną, każdy bez różnicy osób w dniach i godzinach oznaczonych miał prawo z niej korzystać”. Siedziba Biblioteki przy pl. Wolności w Poznaniu, której fasada jest wzorowana na paryskim Luwrze, była pierwszym w Polsce budynkiem wzniesionym na cele biblioteczne. Przez cały XIX w. Biblioteka była ostoją polskiej kultury w zaborze pruskim. Korzystali z niej polscy uczeni, działacze społeczni, młodzież gimnazjalna, prawdopodobnie podczas pobytu w Poznaniu odwiedził ją także sam Adam Mickiewicz. W 1924 r. księżnica, której zbiory przez cały okres dwudziestolecia międzywojennego znacznie się powiększały, stała się instytucją miejską. We wrześniu 1939 r. została zamknięta dla polskich czytelników. Odtąd korzystać z niej mogli wyłącznie niemieccy okupanci.

Na początku 1945 r. podczas walk o Poznań Biblioteka została niemal doszczętnie zniszczona, spłonęło około 180 tysięcy woluminów, co stanowiło blisko 90% jej zbiorów. Ocalała jedynie najcenniejsza część księgozbioru wywieziona do majątku Raczyńskich w Obrzycku. To umożliwiło kontynuację działalności Biblioteki po II wojnie światowej. Rozpoczęto wówczas tworzenie sieci filii w całym mieście, a zabytkowy gmach przy pl. Wolności odbudowano w 1956 r. Na początku XXI w. udało się doprowadzić do rozbudowy Biblioteki. Jej nowy gmach został uroczystie oddany do użytku 29 czerwca 2013 r.

Księgozbiór Biblioteki Raczyńskich liczy dziś niemal 2 miliony woluminów. Najcenniejsze pod względem naukowym i zabytkowym są zbiory specjalne, na które składają się rękopisy, stare druki, kartografia, grafika, fotografie,

Biblioteka Raczyńskich, fot. Tomasz Proć

nagrania video, druki wydane po 1800 r. (z dawnego, przedwojennego zasobu Biblioteki), druki bibliofilskie, mikrofilmy, marynistyczna kolekcja Jerzego Pertka oraz dokumenty życia społecznego. Wśród najcenniejszych skarbów kultury narodowej i europejskiej Biblioteki Raczyńskich znajdują się m.in.: pierwsze wydanie słynnej pracy Mikołaja Kopernika *De revolutionibus orbium coelestium* z 1543 r., mapa z 1772 r. *Carte de la Pologne*, opracowana w formie atlasu, pochodząca z biblioteki króla Stanisława Augusta Poniatowskiego, autograf wiersza Adama Mickiewicza z 1840 r. *Do H*** Wezwanie do Neapolu* oraz autograf poematu Maria Antoniego Malczewskiego z 1825 roku.

Szczególnym cymelium jest rękopis *Białoruskiego Tristana* z XVI w. (najstarszy zabytek białoruskiej literatury świeckiej i jedyna zachowana słowiańska wersja Tristana prozą), który został wpisany na Listę Krajową programu UNESCO „Pamięć Świata”. Natomiast na Liście Światowej od 2015 r. znajdują się Akta i biblioteka braci czeskich, także częściowo przechowywane w zbiorach Biblioteki Raczyńskich (m.in. unikatowy egzemplarz kancjonału braci czeskich *Piesn Chwal Bożskich* z 1541 r.). Biblioteka Raczyńskich ma status biblioteki naukowej, a ze względu na wysoką rangę otrzymała drogą darowizn i fundacji spuścizny po polskich twórcach i kolekcjonerach. Tak powstały muzea i pracownie: Muzeum Literackie Henryka Sienkiewicza, Pracownia-Muzeum Józefa Ignacego Kraszewskiego, Mieszkanie-Pracownia Kazimierza Iłłakowiczówny. Ze zbiorów księżnicy korzysta blisko 80 tysięcy zarejestrowanych czytelników, odwiedzających nowy gmach Biblioteki i rozmieszczone na terenie całego Poznania liczne filie dla dzieci i dorosłych.

Bibliotekę Kórnicką założył około 1826 roku Adam Tytus hrabia Działyński (1796-1861). Kształcił się on w przedmiotach humanistycznych w Berlinie i w Paryżu oraz w szkole politechnicznej w Pradze. Po swoim ojcu Ksawerym (1756-1819), odziedziczył niewielką bibliotekę rodową i majątność kórnicką. Około 1817 r. rozpoczął gromadzenie książek.

W tym celu odbywał w latach 1817-1823 podróże antykwarskie po Polsce, Szwecji, Danii, Niemczech, Czechach i Francji, nawiązując kontakty z antykwariuszami i uczonymi. Od samego początku zbierał książki polskie i Polski dotyczące.

Bibliofil, a także amator drzew i ogrodów musiał dzielić swe zamiłowania z obowiązkami właściciela ziemskiego, posła do parlamentu pruskiego (w latach 1841-1846 i ponownie 1858-1859). Odrywała go także od ulubionych zajęć polityka: brał udział w powstaniach 1831 r. i 1848 r. Za swoją aktywność polityczną czasowo został pozbawiony majątku przez władze pruskie. Był także organizatorem życia naukowego w Polsce. Od 1829 roku należał do Warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, współtworzył Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, a od 1858 r. aż do śmierci prezesował tej organizacji.

Zgromadził kilkadziesiąt tysięcy książek i rękopisów (samy poloników około 10 tysięcy). Dla potrzeb biblioteki przeznaczył zamek w Kórniku i specjalnie przystosowany pawilon ogrodowy.

W 1828 r. rozpoczął także działalność wydawniczą od edycji tekstów praw litewskich. Wszystkie jego edycje były luksusowo i niezwykle starannie wydane, metodą jak najwierniejszego oddania źródła, bez rozwiązywania skrótów, komentarzy etc.

Jego syn i następca, Jan Kanty Działyński (1829-1880) z rozmachem kontynuował dzieło ojca. Zakupił wiele cennych księgozbiorów. Działalność wydawniczą biblioteki nieco przeprofilował, kontynuował jednak najpoważniejsze edycje ojca, tzn. „Acta Tomiciana” i „Litesy”. Ze względu na swoje osobiste gusta zakupił bibliotekę matematyczną, a także sponsorował edycje z nauk ścisłych i przyrodniczych. Drukował nadto podręczniki dla studium młodzi. Zmarł bezpotomnie.

Ostatni właściciel Kórnik, Władysław Zamojski (1853-1924), wnuk Tytusa i siostrzeniec Jana Działyńskiego, nie miał zainteresowań bibliofilskich. Powiększył natomiast majątność kórnicką i dokupił dobra zakopiańskie. Aktem z 1924 r. przekazał cały majątek (około 18 tysięcy hektarów), wraz z biblioteką, narodowi polskiemu jako Fundację

„Zakłady Kórnickie”. W dwudziestolecu międzywojennym Fundacja borykała się z efektami kryzysu gospodarczego lat 1929-1935. Od 1926 r. zapewniła jednak znakomitych dyrektorów placówce. Byli to kolejno: prof. Władysław Pocięcha, Józef Grycz, Stanisław Bodniak. Księgozbiór nie powiększył się w tych czasach o znaczące pozycje, trwały zaś prace nad uporządkowaniem i skatalogowaniem zbiorów.

W czasie II wojny światowej zbiory kórnickie szczęśliwie ocalały dzięki oddaniu pracowników biblioteki i korzystnym okolicznościom. Od 1953 r. (po zniesieniu wszystkich fundacji w Polsce) biblioteka przeszła pod zarządek Polskiej Akademii Nauk. W latach 50. XX w. uratowano zamek (leżący na mokrych gruntach) przed ruiną, stosując awangardową w tym czasie metodę osuszania gruntów prof. Romualda Cebertowicza. Odrestaurowano także, zniszczony w 1945 r., Pałac Działyńskich w Poznaniu.

<http://www.bkpan.poznan.pl/>

Biblioteka Uniwersytecka

w Poznaniu rozpoczęła swoją działalność w 1919 r., w oparciu o historyczny księgozbiór *Kaiser Wilhelm Bibliothek*, założonej w 1902 r. Jest integralną częścią Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, stanowiąc zaplecze naukowe i dydaktyczne. To największa biblioteka naukowa o charakterze publicznym w Polsce północno-zachodniej. Tworzy przestrzeń wiedzy zebranej i dostępnej w kolekcjach historycznych oraz najnowszych źródłach informacji. Dzięki uniwersalnemu księgozbiorowi, obejmującemu dziedziny wiedzy reprezentowane na Uniwersytecie, stanowi centrum informacji dla środowiska akademickiego, badaczy i innych użytkowników.

Liczący 5 milionów jednostek księgozbiór Biblioteki i sieci bibliotek wydziałowych, jest wzbogacany i na bieżąco uaktualniany o dostępy do krajowych i światowych zasobów elektronicznych. Cenną część księgozbioru stanowi ponad 500 tysięcy dokumentów zaliczanych do zbiorów specjalnych: stare druki, rękopisy, zbiory ikonograficzne, kartograficzne, muzyczne, dokumenty życia społecznego oraz jedyne w skali kraju zbiory masońskie. BU jako jedna z kilkunastu bibliotek polskich posiada kolekcję włączoną w 2016 r. do Narodowego Zasobu Bibliotecznego (NZB). Tworzy ją zbiór 46 średniowiecznych kodeksów rękopiśmiennych (XIII - 1 poł. XVI w.). Biblioteka Uniwersytecka posiada również regionalny zasób biblioteczny. Należą do niego wszystkie druki zwarte i ciągłe oraz dokumenty życia społecznego, wydane na terenie Wielkopolski w jej historycznych granicach do 1953 r. włącznie oraz wybrane inne kolekcje biblioteczne powstałe na jej terenie. Druki te oznaczone symbolem RZB przechowywane w wydzielonym magazynie, dostępne są wyłącznie w Czytelni Zbiorów Specjalnych i Regionalnych. Wybrane kolekcje z tych zbiorów są digitalizowane i w formie elektronicznej udostępniane w Wielkopolskiej Bibliotece Cyfrowej (WBC). Biblioteka posiada największy w Polsce zbiór komiksów, czasopism i książek naukowych poświęconych sztuce komiksowej (kilkanaście tysięcy) oraz wyjątkowy zbiór literatury.

W Bibliotece Uniwersyteckiej znajduje się pięć czytelni: Czytelnia Nauk Humanistycznych, Czytelnia Pracowników Nauki, Nova, Czytelnia Komiksów i Gazet, Czytelnia Nauk Społecznych, Czytelnia Zbiorów Specjalnych i Regionalnych. Ponadto sala do pracy grupowej zapewnia użytkownikom odpowiedni komfort, sprzyjając koncentracji bądź integrując środowiska, a dogodne godziny

otwarcia i zasady udostępniania w łatwy sposób umożliwiają korzystanie ze zgromadzonych zbiorów.

Biblioteka Uniwersytecka jest organizatorem promocji książek, wystaw, wykładów, konferencji, koncertów. Uczestniczy w targach i przeglądach książek, Festiwalu Nauki i Sztuki, Kolorowym Uniwersytecie, Nocy Naukowców oraz ogólnopolskich akcjach, takich jak: Tydzień Bi-bliotek, Żywa Biblioteka, Dyskusyjny Klub Książki, Noc Muzeów. Jest autorem projektów: Poznańska Dyskusyjna Akademia Komiksu, StudentoBUs, W Bibliotece Wszystko Gra, Comics Wars.

Biblioteka prowadzi działalność wydawniczą. Wśród wydawnictw należy wyróżnić – punktowany i recenzowany – rocznik „**Biblioteka**”. W kilku seriach są publikowane prace oparte na najciekawszych zabytkach piśmiennictwa ze zbiorów Biblioteki, a także z zakresu bibliotekarstwa współczesnego. Biblioteka Uniwersytecka współpracuje w tym zakresie z Instytutem Filologii Polskiej UAM i Instytutem Kultury Popularnej.

Nowoczesną platformą dydaktyki jest **Centrum Edukacyjne Biblioteki Uniwersyteckiej**; bibliotekarze wykorzystują technikę e-learnigu oraz prowadzą tradycyjne kursy, szkolenia, warsztaty, wykłady, konferencje, wycieczki. Oferta edukacyjna szkoleń i wykładów dostępna jest na stronie: lib.amu.edu.pl

Specjaliści informacji naukowej oferują pracownikom naukowym, doktorantom, studentom i wszystkim zainteresowanym praktyczne zajęcia z zakresu tworzenia warsztatu bibliograficznego, zarządzania bibliografią, uczyć strategii wyszukiwawczych, korzystania ze źródeł elektronicznych oraz prezentują usługi i zasoby biblioteczne.

Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu wspiera Otwartą Naukę poprzez zarządzanie: **AMUR-em** – repozytorium instytucjonalnym Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, którego celem jest upowszechnianie dorobku naukowego pracowników oraz promowanie badań naukowych prowadzonych na UAM; **PRESSto** – otwartą platformą uczelnianych czasopism naukowych; **Zapytaj bibliotekarza** – serwisem, który pomaga w zdalnym dostarczaniu informacji i kieruje do właściwych, poszukiwanych źródeł wiedzy.

Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu współpracuje z wieloma bibliotekami w kraju i zagranicą, wymieniając doświadczenia i realizując wspólne projekty naukowe.

www.lib.amu.edu.pl

Polski Komitet Błękitnej Tarczy

Z inicjatywy Biura Spraw Obronnych Ministerstwa Kultury 8 marca 2002 r. odbyło się w siedzibie Ministerstwa Kultury spotkanie kierownictw czterech organizacji pozarządowych: Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, Stowarzyszenia Archiwistów Polskich, Polskiego Komitetu Narodowego ICOM, Polskiego Komitetu Narodowego ICOMOS, Stowarzyszenia Konserwatorów Zabytków. W spotkaniu udział wzięli również przedstawiciele kierownictwa oraz komórek merytorycznych Ministerstwa Kultury, Centrum Kształcenia Ochrony Ludności i Dóbr Kultury przy Szkole Aspirantów Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie.

Na podstawie przedstawionych informacji dotyczących dokonań i doświadczeń Polski w zakresie ochrony dóbr kultury na wypadek szczególnych zagrożeń oraz inicjatyw związanych z powstawaniem narodowych komitetów i programów Błękitnej Tarczy, uczestnicy spotkania zadeklarowali potrzebę współdziałania organizacji pozarządowych i przeciwdziałania wszelkim zagrożeniom niszczenia dóbr kultury, współpracy przy ich ochronie oraz konieczności wypracowania merytorycznego programu.

www.theblueshield.org

www.bt.mkidn.gov

BLUE SHIELD
Poland

Muzeum Historii Polski

przedstawia najważniejsze wątki polskiej historii – państwa i narodu – ze szczególnym uwzględnieniem tematyki wolności – tradycji parlamentarnych, instytucji i ruchów obywatelskich, walki o wolność i niepodległość.

Objemuje to m.in. fenomen republiki szlacheckiej, powstania narodowe, dzieje „Solidarności” i dwukrotną odbudowę niepodległej Rzeczypospolitej w XX w. Muzeum prowadzi działania edukacyjne i kształtuje nowoczesną wrażliwość patriotyczną, przyczynia się do kształtowania obywateli świadomych tradycji i otwartych na świat. Ważnym tego aspektem jest świadomość powiązania polskich dziejów z historią innych narodów Europy, szczególnie tych, które żyły na obszarze dawnej Rzeczypospolitej.

Muzeum Historii Polski dokumentuje, popularyzuje i promuje historię Polski zgodnie z osiągnięciami nauki, sięgając po inspirujące przykłady polskich osiągnięć, ale i uczestniczy w debacie nad trudnymi kartami polskich dziejów.

Muzeum jest aktywne w kształtowaniu międzynarodowego wizerunku Polski, aby jej dzieje i kultura były zrozumiałe i atrakcyjne dla cudzoziemców. Z tego powodu uczestniczy w dialogu międzynarodowym, ze szczególnym uwzględnieniem narodów sąsiedzkich.

Muzeum pragnie pełnić swoją misję w sposób otwarty, promując możliwie najszerszą dostępność dziedzictwa kulturowego oraz zasobów naukowych w celu wykorzystania ich cyfrowego potencjału.

<http://muzhp.pl>

Wizualizacja – wystawa stała MHP (galeria Dawna Rzeczypospolita). Projekt WWA.A. Platige Image

Wizualizacja – widok budynku Muzeum Historii Polski od strony Placu Gwardii (wejście główne). Projekt: WXCA

Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk

Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk powstało w 1857 r. Wśród 42 członków założycieli Towarzystwa byli główni inicjatorzy: gimnazjalny profesor historii dr Kazimierz Szulc, językoznawca ks. Franciszek Ksawery Malinowski i twórca Biblioteki Kórnickiej Tytus Działyński. Pierwszym prezesem Towarzystwa został August Cieszkowski, a później funkcję tę pełnili m.in.: Tytus Działyński, Karol Libelt, Stanisław Egbert Koźmian i ks. arcybiskup Edward Likowski.

Powstanie PTPN było niezwykle istotnym elementem „najdłuższej wojny nowożytnej Europy”, czyli ponad stuletniej walki Wielkopolan z germanizacją. Naczelną ideą, która przyświecała założycielom i pierwszym członkom Towarzystwa, była ochrona zagrożonej narodowej kultury i rozwój nauki w zaborze pruskim, w którym nie działała żadna polska wyższa uczelnia. Towarzystwo, początkowo funkcjonujące głównie w obszarze nauk humanistycznych i artystycznych (gromadzenie zbiorów sztuki), wkrótce poszerzyło swą działalność na nauki ścisłe i przyrodnicze. Utworzono wydziały, w których prowadzono regularne prace naukowe. W 1918 r. w siedzibie PTPN, okazałym gmachu przy ul. Mielżyńskiego (zbudowanym w latach 1874–1881 według projektu Zygmunta Gorgolewskiego i rozbudowanym w latach 1907–1909 przez Rogera Sławskiego) powołano Komisję Organizacyjną Uniwersytetu Polskiego w Poznaniu, w skład której weszli członkowie Towarzystwa: Heliodor Świącicki, Michał Sobeski, Józef Kostrzewski i ks. Stanisław Kozierowski. Dzięki ich działaniom krótko po odzyskaniu niepodległości, w maju 1919 r., uruchomiono Wszechnicę Piastowską (później Uniwersytet Poznański). Jej pierwszym rektorem został ówczesny prezes PTPN Heliodor Świącicki.

Od początku działalności Towarzystwo gromadziło zbiory biblioteczne, które regularnie przyrastały dzięki hojnym darom członków, bibliofilów i sympatyków. Obecnie Biblioteka PTPN posiada około 350 tysięcy woluminów, przede wszystkim z dziedziny nauk humanistycznych, w tym niemal 30 tysięcy jednostek zbiorów specjalnych, 152 inkunabuły, ponad 15 000 starodruków, około 2500 jednostek rękopiśmiennych, ikonografię i kartografię. Biblioteka udostępnia swoje zbiory w formie zdigitalizowanej w Wielkopolskiej Bibliotece Cyfrowej oraz na własnej platformie, na którą składają się Baza Ikonografii, Wirtualna Galeria im. Mielżyńskich oraz unikatowa w Polsce

Baza Opraw Zabytkowych. Zrąb zbiorów Biblioteki stanowiły książki należące wcześniej do Biblioteki Kasy na Gostyńskiego. Olbrzymią donacją na rzecz Biblioteki był zbiór 20 tysięcy książek (w tym 8 tysięcy starych druków) kanonika poznańskiego Jana Koźmiana, ofiarowany przez jego brata, Stanisława Egberta w 1880 r. To dzięki tej kolekcji w Bibliotece PTPN znajdują się do dziś fragmenty księgozbiorów książąt Albani oraz Altieri, unikatowe w skali kraju. Do 1914 r. Biblioteka wzbogaciła się m.in. o księgozbiory Mielżyńskich, Wawrzyńca Benzelsstjerny Engeströma oraz ks. Wróciśława Krzyżanowskiego. W 1928 r. natomiast przejęła kolekcję Władysława Kosińskiego, syna Amilkara, żołnierza napoleońskiego, po II wojnie światowej zaś – fragment zbioru wiersznickiego Cieszkowskich. Oprócz tego w zbiorach Biblioteki PTPN znajdują się spuścizny wybitnych badaczy, m. in. Floriana Znanięckiego, Władysława Mieczysława Kozłowskiego, ks. Wincentego Krasieńskiego oraz Jerzego Waldorffa.

<http://ptpn.poznan.pl>

Partnerzy Konferencji:

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich (SBP)

powstało w 1917 r., jest najstarszą i największą organizacją działającą w środowisku bibliotek. Obecnie zrzesza około 6500 członków w 16 okręgach, 54 oddziałach, 255 kołach tworząc sieć współpracy bibliotekarzy z bibliotek publicznych, akademickich, szkolnych, pedagogicznych, naukowych, specjalnych i innych, a także pracowników naukowych oraz studentów instytutów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej.

Misją Stowarzyszenia jest działanie na rzecz rozwoju bibliotekarstwa, integracja środowiska, a także kreowanie pozytywnego wizerunku zawodu bibliotekarza i bibliotek. Wizją SBP jest tworzenie przestrzeni partnerskiej dla rozwoju bibliotek w społeczeństwie wiedzy.

Główne cele działalności SBP: zwiększenie wpływu na kształtowanie polityki i praktyki bibliotecznej w Polsce; współpraca partnerska z instytucjami państwowymi i samorządowymi, organizacjami pozarządowymi i innymi środowiskami w tworzeniu społeczeństwa wiedzy; integracja środowiska i zwiększenie prestiżu zawodu bibliotekarza; zwiększenie dostępu bibliotekarzy do różnych form kształcenia i doskonalenia zawodowego.

W ramach Stowarzyszenia działają sekcje, komisje i zespoły podejmujące specyficzne zagadnienia związane z wykonywaniem zawodu bibliotekarza. Ich aktywność poszerza wiedzę i praktyczne umiejętności poprzez dyskusje, konferencje, warsztaty, opracowanie publikacji.

SBP posiada własne Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne, które od roku 2019 znajduje się w wykazie uznanych wydawców monografii naukowych, sporządzonym w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Wydaje dwa naukowe periodyki, wpisane na prestiżową listę referencyjną czasopism naukowych MNiSW: Przegląd Biblioteczny, kwartalnik publikowany od 1927 r., Zagadnienia Informacji Naukowej. Studia Informacyjne, półrocznik wychodzący od 1962 r.

Jest także wydawcą dwóch miesięczników branżowych: Bibliotekarza, wychodzącego od 1929 r. oraz Poradnika Bibliotekarza, ukazującego się od 1949 r.

Każdego roku SBP wydaje ponadto około 20 monografii i prac zbiorowych, większość ukazuje się w seriach tematycznych, wśród nich: „Nauka-Dydaktyka-Praktyka”; Literatura dla Dzieci i Młodzieży. Studia”; „Biblioteki – Dzieci – Młodzież” oraz w uruchomionej w roku 2019 „Serii Historycznej”.

W 2005 r. SBP opracowało i opublikowało „Kodeks etyki bibliotekarza i pracownika informacji”, będący zbiorem uniwersalnych zasad i wskazówek.

Stowarzyszenie zwraca uwagę na rolę bibliotek w podnoszeniu jakości życia codziennego, edukacji, rozwoju kompetencji czytelniczych społeczeństwa. Od 2004 r. realizuje ogólnopolski program „Tydzień Bibliotek” promujący biblioteki, bibliotekarzy i czytelnictwo, a od 2008 r. – konkurs „Mistrz Promocji Czytelnictwa”, nagradzając w nim biblioteki najbardziej aktywne w promowaniu czytelnictwa przez cały rok.

Szczególne znaczenie ma działalność Stowarzyszenia integrująca środowisko bibliotekarzy i zwiększająca widoczną ich obecność w społeczeństwie. Od 2010 r. SBP organizuje ogólnopolski konkurs „Bibliotekarz Roku” wyróżniający pracowników bibliotek za ich wyjątkowe osiągnięcia. Dbą także o młodych bibliotekarzy, którzy pod jego opieką przygotowują „Forum Młodych Bibliotekarzy”, najnowsza 12. edycja tego wydarzenia odbyła się w Poznaniu w 2019 r.

Stowarzyszenie zainicjowało i wdrożyło także ogólnopolski projekt „Analiza Funkcjonowania Bibliotek”, oparty na wskaźnikach funkcjonalności i danych statystycznych. Metody i narzędzia informatyczne opracowane w ramach projektu pozwalają na systematyczne badanie efektywności bibliotek publicznych, pedagogicznych i naukowych.

W badaniach za rok 2018 uczestniczyło około 98% bibliotek publicznych. W projekcie AFB bierze udział także większość bibliotek naukowych (akademickich) i pedagogicznych (www.afb.sbp.pl)

SBP prowadzi ogólnopolski portal bibliotekarski, który jest ważnym narzędziem upowszechniania informacji o Stowarzyszeniu, sprawach związanych z działalnością bibliotek i bibliotekarzy, a także służący do komunikacji ze środowiskami sektora książki i kultury.

Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów

to instytucja kultury, powołana przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2011 r. Misją instytutu jest kreowanie rozwoju i innowacyjności w obszarze zarządzania muzeami i zbiorami publicznymi w Polsce. Zadanie to realizowane jest przez badanie i inicjowanie rozwiązań legislacyjnych, udzielanie wsparcia instytucjom muzealnym we wszystkich zakresach ich aktywności, tworzenie nowoczesnych programów naukowych, menadżerskich, edukacyjnych, gromadzenie i popularyzację wiedzy, budowanie i aktualizowanie zintegrowanego systemu informacji o muzealnictwie i zbiorach.

<https://nimosz.pl/>

Siedziba Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów, fot ze zbiorów NIMOZ

Autorzy: biogramy/ abstrakty

WOJNA I KSIĄŻKA

12

mgr Helena Backman (Biblioteka Uniwersytetu w Uppsali, Szwecja) ur. 1969 r., od 2016 r. jest kuratorką książek w Dziale Zbiorów Specjalnych i Starodruków w Bibliotece Uniwersytetu w Uppsali. Studiuje historię książek na Uniwersytecie w Lund, w szczególności interesuje się oprawami i proveniencją książek. Posiada wieloletnie doświadczenie w pracy bibliograficznej ze starodrukami, była kuratorką kolekcji starodruków w Skara stiftso- och landsbibliotek (2006-2013) oraz zbiorów specjalnych w Bibliotece Uniwersyteckiej w Sztokholmie, w tym księgozbioru Szwedzkiej Królewskiej Akademii Nauk (2013-2016). Uczestniczyła w międzynarodowej współpracy bibliotecznej Linneaus Link dla Biblioteki Uniwersyteckiej w Sztokholmie (2014-2016), obecnie odpowiada za tę współpracę w Bibliotece Uniwersyteckiej w Uppsali (od 2017 r.). Była przedstawicielem Biblioteki Uniwersyteckiej w Sztokholmie w CERL (2014-2017), a obecnie (od 2017 r.) jest członkiem grupy roboczej CERL ds. opraw książek.

Materialne dowody istnienia książek polskich z XVII w. w księgozbiorach szwedzkich – przemieszczanie się zbiorów, ich postrzeganie i ochrona

Duża część księgozbiorów polskich będących łupami wojen XVII w. trafiła do Biblioteki Uniwersyteckiej w Uppsali. Książki te posiadają ślady użytkowania i konserwacji ze wszystkich okresów ich historii; są to etykiety, notatki, wtórne oprawy i inne dowody materialne. Autorka podaje przykłady i omówi, z materialnego punktu widzenia, w jaki sposób książki z Poznania, Braniewa i Fromborka były traktowane w Szwecji i jakie wnioski można z tego wyciągnąć.

W pierwszej kolejności przyjrzy się inkunabułom z Polski, przechowywanym w Bibliotece Uniwersyteckiej w Uppsali. Niektóre inkunabuły z Polski można dziś odnaleźć także w innych bibliotekach szwedzkich. Były one zazwyczaj przekazywane z Uppsali do innych bibliotek jako obiekty wymiany lub prezenty; duplikaty sprzedawano na aukcjach. W jaki sposób możemy śledzić podróż książek po bibliotekach i księgozbiorach w Szwecji, ich wykorzystanie i zachowanie, przyglądając się materialnym dowodom obecnym w samej książce? Co te materialne aspekty mogą nam powiedzieć o tym, jak książki te były postrzegane na terenie Szwecji?

Autorka zainspirowana teoretyczną ramą biograficzną obiektów, prześledzi drogę inkunabułu z Bibliotheca Varmiensis we Fromborku do zbiorów specjalnych w Bibliotece Uniwersyteckiej w Sztokholmie, która jest obecnym właścicielem tej książki. Studium przypadku pomoże zilustrować zmienność w czasie przemieszczania się, postrzegania i zachowania księgozbiorów będących łupami wojennymi z Polski w bibliotekach szwedzkich.

mgr Antonia Bartoli (Biblioteka Brytyjska, Londyn, Wielka Brytania), specjalistka w dziedzinie badań nad pochodzeniem i restytucją zbiorów z okresu nazizmu, kurator ds. zniszczeń zbiorów w Bibliotece Brytyjskiej. Przed objęciem stanowiska w Londynie, gdzie bada historię własności książek, rękopisów, map i innych materiałów drukowanych, prowadziła studia nad pochodzeniem zbiorów i pełniła funkcje kuratorskie w Yale University Art Gallery, New Haven; Christie's, Nowy Jork; International Foundation for Art Research, Nowy Jork; kolekcji Peggy Guggenheim, Wenecja; Museum of Fine Arts, Boston. Była konsultantem Art Recovery International w Nowym Jorku, Londynie i Wenecji. Absolwentka historii sztuki w Instytucie Sztuk Pięknych Uniwersytetu Nowego Jorku, gdzie obroniła pracę dyplomową poświęconą działalności w czasie II wojny światowej włoskiego marszanda i antykwariusza Alessandro Morandottiego (1909-1979). Posiada również tytuł magistra historii sztuki uzyskany na uniwersytecie w szkockim St. Andrews.

mgr Agnieszka Bartuzi (Centralna Biblioteka Rolnicza im. M. Oczapowskiego Oddział w Puławach, Polska), absolwentka Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, kierunek Bibliotekoznawstwo i Informacja Naukowo-Techniczna. Od 1996 r. zatrudniona w Centralnej Bibliotece Rolniczej w Warszawie Oddział w Puławach. Od lutego 2009 r. kierownik oddziału puławskiego. Inicjatorka wystaw historycznych i malarzkich oraz spotkań autorskich odbywających się w bibliotece. Interesuje się historią, angażuje się w oprowadzanie turystów po zabytkowych pomieszczeniach bibliotecznych i organizowanie lekcji historycznych dla młodzieży. Jej pasją jest praca w ogrodzie, który stale zmienia i wzbogaca w nowe rośliny i aranżacje.

dr hab. Agnieszka Borysowska (Książnica Pomorska im. S. Staszica w Szczecinie, Polska), jest absolwentką Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, bibliotekoznawcą i filologiem klasycznym; w 2008 r. na Uniwersytecie Szczecińskim obroniła doktorat z literaturoznawstwa, w tym samym roku zdała egzamin państwowy i uzyskała kwalifikacje bibliotekarza dyplomowanego. W 2019 r. uzyskała tytuł doktora

Z Warszawy do Krakowa i z powrotem: przypadek obiektu Davis 849

Proponowana prezentacja nakreśli w zarysie pochodzenie obiektu Davis 849 z kolekcji British Library, który zidentyfikowano jako zrabowany w 1940 r. z Biblioteki Ordynacji Zamojskich w Warszawie przez Sonderbeauftragten für die Sicherung der Kunstschatze, i który został uznany za zaginiony. Prezentacja podzieli się nieznaną wcześniej dokumentacją dotyczącą losu manuskryptu w okresie nazistowskim i jego odzyskania w Polsce w 1946 r. Zostaną przedstawione również nowe ustalenia dotyczące losu innych przedmiotów zarekwirowanych przez Specjalną Komisję i ich późniejszej ścieżki.

Księgozbiór puławskiej biblioteki rolniczej w czasie zrywów narodowych i wojen

Księgozbiór istniejącej do dziś biblioteki (CBR) powołanej w 1862 r. przy Instytucie Agronomicznym i Rolniczo-Leśnym w Puławach to spuścizna Instytutu Agronomicznego w Marymoncie i Gimnazjum Realnego w Warszawie. Na jego kształt i losy wpłynęło powstanie styczniowe oraz I i II wojna światowa. Straty spowodowane działaniami wojennymi i powojennymi były znaczne. Zbiorów zagrabionych przez Rosjan i Niemców nie udało się odzyskać. Mimo to liczący obecnie około 179,5 tysięcy woluminów księgozbiór puławski stanowi wsparcie dla prac naukowych, materiał do badań historycznych, a zbiory XIX-w. zaliczone w 2017 r. do Narodowego Zasobu Biblioteczno-gospodarstwa stanowią dobro narodowe.

Brandenburskie obłężenie Szczecina w 1677 r. a sprawy książki

W drugiej połowie XVII w. Szczecin, do niedawna stolica niezależnego księstwa pomorskiego, był przedmiotem ciągłych zatargów pomiędzy Szwecją a Brandenburgią. W 1674 r. wybuchła kolejna wojna szwedzko-brandenburska, której elementem kulminacyjnym było trwające

habilitowanego na Wydziale Filologii Polskiej i Klasycznej UAM. Łączy kompetencje literaturoznawcy specjalizującego się w piśmiennictwie łacińskim epok dawnych (XVI-XVIII w.) i historyka, przy czym szczególnie interesuje się pomeranikami. Od 2001 r. pracuje w Książnicy Pomorskiej im. S. Staszica w Szczecinie (obecnie jako sekretarz naukowy); od 2008 r. związana z Uniwersytetem Szczecińskim (w tej chwili – kierownik bibliotekoznawczych studiów podyplomowych). Organizuje konferencje naukowe oraz jest autorką, redaktorką i tłumaczem książek związanych ze swoją dyscypliną. W 2016 r. w jej opracowaniu i przekładzie ukazał się *Opis miasta Szczecina Paula Friedeborna* (wyd. 2 w 2018 r.) oraz autorska praca, stanowiąca zwieńczenie kilkuletnich badań – *Kultura książki w dawnym Szczecinie (XVII-XVIII w.)*. Jest pomysłodawczynią cyklu konferencji poświęconych historii *Pedagogium Książęcego* w Szczecinie, w 2018 r. ukazał się drukiem plon pierwszej z nich: *Od Pedagogium Książęcego do Gimnazjum Mariackiego. Z dziejów szkolnictwa półwyższego w Szczecinie od początków XIX w.*, red. A. Borysowska (2018).

dr Anna Bujko (Biblioteka Uniwersytecka w Olsztynie, Polska), w 2013 r. uzyskała tytuł doktora nauk humanistycznych w zakresie historii, historii Polski XX w., historii społecznej. Obroniła pracę doktorską pt. *Życie społeczne na Warmii i Mazurach w latach 1945–1950*, napisaną pod kierunkiem prof. dr. hab. Andrzeja Kopiczko. Jej zainteresowania badawcze koncentrują się wokół historii bibliotek instytucjonalnych i prywatnych w XIX i pierwszej połowie XX w., szczególnie ich dziejów w oparciu o znaki własnościowe znajdujące się w książkach i wydawnictwach ciągłych. Jest współautorką recenzowanej pracy pt. *Historia zapisana w książkach. Znaki własnościowe najwcześniejszych zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej w Olsztynie* (2019). Od 2017 r. jest kierownikiem projektów realizowanych przez Bibliotekę Uniwersytecką Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, dotyczących m. in. uzupełnienia bazy o informacje o proveniencji posiadanych książek. Obecnie przygotowuje katalog znaków proveniencyjnych książek krakowskiego profesora Jana Włodka, znajdujących się w olsztyńskiej Bibliotece. Jest także autorką licznych publikacji naukowych na temat historii Warmii i Mazur.

kilka miesięcy w 1677 r. oblężenie Szczecina przez wojska elektora brandenburskiego zakończone kapitulacją miasta. Wydarzenie to miało swoje konsekwencje dla spraw książki – inne w strefie wpływu agresora, inne dla okupowanych szczecinian. Szczegóły – jak publikacje opisujące oblężenie i upadek miasta, czy straty w bibliotekach i oficynach drukarskich Szczecina poniesione w wyniku bombardowań – zostaną bliżej przedstawione podczas wystąpienia.

Książkowe znaki własnościowe jako źródło do historii Warmii i Mazur na przykładzie najstarszych zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej w Olsztynie

Celem referatu jest prezentacja dziedzictwa kulturowego regionu Warmii i Mazur poprzez przedstawienie instytucjonalnych i prywatnych właścicieli znaków własnościowych, a także wszelkich podmiotów związanych z ruchem i obrotem książką. Pozwoli to odpowiedzieć na pytanie dotyczące dziejów księgozbiorów na Warmii i Mazurach do 1945 r. oraz przedstawić ich losy po II wojnie światowej. Kwerendą zostaną objęte książki znajdujące się obecnie w Bibliotece Uniwersyteckiej wydane do 1945 r. (poza książkami będącymi własnością Wyższych Szkół Gospodarstwa Wiejskiego w Łodzi i Cieszynie istniejących do 1950 r., znajdujących się w zbiorach uniwersyteckich). W badaniach uwzględniono wszelkie znaki własnościowe – pieczątki, exlibrisy, zapisy odręczne, naklejki, które są nieocenionym źródłem do historii książki i bibliotek XIX i XX wieku, a także dziejów czytelnictwa i obiegu książki.

mgr Justus Dürren (Austriacka Biblioteka Narodowa, Wiedeń, Austria), ur. 1990 r., studiuje historię na Uniwersytecie Wiedeńskim, od 2015 r. pracuje jako badacz proveniencji księgozbiorów i numizmatów, wygłasza prelekcje i pisze teksty dotyczące historii sztuki i numizmatyki. Od maja 2017 r. w ramach pracy w Austriackiej Bibliotece Narodowej na rzecz *Kommission für Provenienzforschung beim Bundeskanzleramt* (Komisja ds. badań nad pochodzeniem w Austriackiej Kancelarii Federalnej) jako badacz pochodzenia zbiorów.

mgr Bettina Farack (Uniwersytet Humboldtów, Berlin, Izrael/Niemcy), studiowała informację naukową, filozofię i teologię protestancką w Berlinie. Jej badania koncentrują się na powojennych losach zrabowanych przez nazistów księzek w Niemczech i Izraelu. Obecnie pracuje w Instytucie Leo Baecka w Jerozolimie, gdzie bada proveniencję księgozbioru tej instytucji.

dr Agnieszka Fluda-Krokos (Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Instytut Nauk o Informacji, Polska), dyrektor Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie, adiunkt w Instytucie Nauko Informacji Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie; absolwentka Filologii Polskiej, Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa oraz studiów podyplomowych Edytorstwo i Akademia Dziedzictwa. Zainteresowania badawcze: historyczne

Z całej Europy – wojenne grabieże księgozbiorów a Austriacka Biblioteka Narodowa

Po Anschlussie Austrii w 1938 r., Austriacka Biblioteka Narodowa pod kierownictwem nowego dyrektora dr. Paula Heigla przekształciła się w ośrodek grabieży zbiorów. W orbicie zainteresowań nowego kierownictwa biblioteki znalazły się nie tylko ważne żydowskie zbiory dzieł sztuki i książek z Wiednia i Austrii. Poprzez berlińskie *Reichstauschstelle*, odpowiedzialne od 1927 r. za przekazywanie dubletów książek z jednej biblioteki do drugiej, Austriacka Biblioteka Narodowa była zaopatrywana przez tę berlińską instytucję i wiele innych. W czasie II wojny światowej Heigel mógł zebrać do tysiąca książek zrabowanych w czasie wojny z Polski, Związku Sowieckiego, Czechosłowacji i Jugosławii. Sowieccy oficerowie wojskowi w dowództwie wiedeńskim rozpoczęli w sierpniu 1945 r. zbieranie wszelkich informacji na temat rabowanych książek z tych terenów. Książki te następnie usunięto i zwrócono w 1948 r.

Jak poszukiwać utraconego księgozbioru?

Dotychczasowe metody lokalizowania utraconych kolekcji są niewystarczające. Dlatego też autorka zamierza wprowadzić nową, przedstawiając przypadek księgozbioru Leo Baecka, który splądrowano w 1943 r., a następnie przekazano do Berlińskiej Biblioteki Państwowej. Przykład ten pozwoli wykazać, jak przezwyciężyć typowy problem z księgozbioremi przemieszczonymi w czasie wojny, do których brak źródeł archiwalnych. Autorka zaproponuje dwuetapowe rozwiązanie: po pierwsze, odtworzenie katalogu utraconego zbioru, a po drugie, poszukiwanie zidentyfikowanych tytułów. Omówi korzyści, ograniczenia i możliwości zastosowania powyższego podejścia w innych przypadkach.

„Z lat okupacyjnych księgozbiór Akademii wyszedł właściwie obronną ręką” – Biblioteka Polskiej Akademii Umiejętności w czasie II wojny światowej

Początki Biblioteki Naukowej PAU i PAN (nazwa obecna) to rok 1856, kiedy to w statucie Towarzystwa Naukowego

i współczesne źródła informacji, księgozbiory historyczne, znaki proveniencyjne (szczególnie ekslibrisy). Autorka i redaktorka ponad 80 publikacji; ostatnio opublikowane: *Dziedzictwo klasztoru Augustianów-eremitów z Książa Wielkiego: dokumenty z lat 1793–1900*, wybór i oprac. A. Fluda-Krokos (2019); *Biuletyn Informacji Publicznej i ich dostępność dla osób z niepełnosprawnościami*, „Niepełnosprawność. Dyskursy Pedagogiki Specjalnej” [red.] (2019 nr 34); *Ekslibris: znak własnościowy – dzieło sztuki. Studia i szkice*, red. A. Fluda-Krokos (2018); *Co zostało z biblioteki klasztornej augustianów w Książu Wielkim (1381–1864)? Próba rekonstrukcji*, [w:] *Książka dawna i jej właściciele* (Early Printed Books and Their Owners), t. 2, zbiór studiów pod redakcją D. Sidorowicz-Mulak, A. Franczyk-Cegły (2017); *Rola grafiki i komentarzy w typowych drukach XVII-wiecznych na przykładzie kazania pogrzebowego „Castris et astris...” Aleksandra od Niepokalanego Poczęcia NMP*, “Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia” (2017, vol. 15).

dr Agnieszka Franczyk-Cegła (Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu, Polska), dr nauk humanistycznych (literaturoznawstwo), absolwentka filologii romańskiej i klasycznej, bibliolog zajmujący się historią bibliotek oraz badaniami typograficznymi i proveniencyjnymi. Pracownik Działu Starych Druków Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, współpracownik m. in. Centrum Badawczego Bibliografii Polskiej Estreicherów przy Uniwersytecie Jagiellońskim i Material Evidence in Incunabula przy Uniwersytecie Oksfordzkim, członek Grupy Doradczej w Gesher Galicia i Proveniencyjnej Grupy Roboczej. Autorka prac naukowych i popularnonaukowych o tematyce bibliologicznej, m. in. *Nieznaný prognostyk astrologiczny Jana z Głogowa na 1505 rok, Inkunabuły i szesnastowieczne polonika z kolekcji Ossolineum*, *Zbiory książkowe Biblioteki im. Gwalberta Pawlikowskiego*, *Losy biblioteki benedyktynów z Krzeszowa*, *“Po starą księgę sięgam ze wzruszeniem...”* (nagroda “Forum Akademickiego” w konkursie pt. *Skomplikowane i proste*), *Podróże i odkrycia geograficzne na kartach osiemnastowiecznych starych druków*.

prof. UKW dr hab. Dżyszław Gębołyś (Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Polska), doktor habilitowany nauk humanistycznych. Profesor nadzwyczajny w Katedrze Informacji Naukowej

PAU i PAN (nazwa obecna) to rok 1856, kiedy to w statucie Towarzystwa Naukowego Krakowskiego zamieszczono zapis o funkcjonującej w jego ramach bibliotece. Po zmianach organizacyjnych agenda funkcjonowała do 16 listopada 1939 r., kiedy to decyzją władz okupacyjnych została zamknięta, budynki przekazane na potrzeby administracji niemieckiej, zaś księgozbiór polecono wcielić do utworzonej w gmachu Biblioteki Jagiellońskiej Staatsbibliothek. W wyniku działań wojennych instytucja nie poniosła większych strat, a zasób sukcesywnie wracał do budynku Akademii.

Ossolińskie straty wojenne w zasobach starych druków z tzw. zbiorów adelińskich

Mianem zbiorów adelińskich określa się w historii Ossolineum najcenniejszą część kolekcji Zakładu, która w 1944 r. została wywieziona przez władze niemieckie ze Lwowa na Dolny Śląsk do miejscowości Adelsdorf (obecnie Zagrodno). Część starych druków zaginęła wówczas w niewyjaśnionych okolicznościach. Celem referatu jest omówienie historii ewakuacji ossolińskich starych druków z naciskiem na wyjaśnienie okoliczności ich zaginięcia oraz sporządzenie wykazu strat wojennych w celu oszacowania wartości utraconych zbiorów.

Referat przygotowany wraz z dr Dorotą Sidorowicz-Mulak

Biblioteki mają swoje losy. Okupacyjne losy Biblioteki Śląskiej i jej zbiorów

Biblioteki mają nie tylko swoje losy, ale i tajemnice. Najlepiej o tym świadczą wojenne dzieje Biblioteki Śląskiej

i Bibliologii Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy Kierownik Zakładu Informacji Naukowej. Redaktor *Kroniki* w „Przeglądzie Bibliotecznym” (2005–2009), członek polsko-niemiecko-czeskiego Zespołu Bibliografii Historii Śląska (od 1997 r.), członek zespołu Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich ds. opracowania kodeksu etyki zawodowej bibliotekarza i pracownika informacji (2005). Autor czterech książek, w tym: *Miejska Biblioteka Publiczna w Oświęcimiu 1948–1998. Zarys dziejów*. (Oświęcim 1998, współautor); *Zawód bibliotekarski na ziemiach niemieckich w latach 1789 – 1871. Teoria i praktyka* (2002); *Bibliografia zawartości „Ekspresu Zagłębiowskiego”* (2004); rozprawa habilitacyjna: *Biblioteki mniejszości niemieckiej w II Rzeczypospolitej* (2012) oraz około 300 artykułów. Autor i redaktor użytkowego programu komputerowego *Dokumentacja w bibliotece* (2007), redaktor skryptu *Biblioteki szkół wyższych w społeczeństwie wiedzy* (2010). Redaktor poradnika dla dyrektorów, kierowników oraz pracowników bibliotek (2008), współredaktor kompletnej antologii narodowych kodeksów etyki bibliotekarskiej w języku polskim (2008) i angielskim (2012); członek zespołu informatora o polskich bibliotekach i księgozbiorach na świecie (2009). Tłumacz i redaktor wydania krytycznego wydania krytycznego *Katechizmu biblioteki Paula Ladewiga* (2016), redaktor pracy zbiorowej *Wokół „Katechizmu biblioteki” Paula Ladewiga*, będącej pokłosiem międzynarodowej konferencji w 2017 r. Autor kilkunastu bibliografii. Główne zainteresowania naukowe: zawód bibliotekarza – historia, współczesność, problemy etyki zawodu bibliotekarza; bibliografia – metodyka i teoria; organizacja i zarządzanie w bibliotekach; biblioteki mniejszości polskiej na Litwie i w Republice Czeskiej oraz biblioteki mniejszości niemieckiej w Polsce.

mgr Michał Gierke (Książnica Pomorska im. S. Staszica w Szczecinie/Uniwersytet Szczeciński, Polska), magister sztuki i archeologii, doktorant Instytutu Historii Uniwersytetu Szczecińskiego, bibliotekarz Działu Zbiorów Specjalnych Książnicy Pomorskiej w Szczecinie, redaktor naczelny pisma historyczno-społecznego „Rocznik Chojeński”, aktywny członek Stowarzyszenia Historyczno-Kulturalnego „Terra Incognita” w Chojnie. Autor artykułów naukowych i popularnonaukowych na temat średniowiecznych i nowożytnych dziejów Pomorza i Nowej Marchii (Brandenburgii), inicjator przedsięwzięć związanych z ochroną i popularyzacją dziedzictwa kulturowego. Interesuje się genezą i rozwojem

w Katowicach, o której okupacyjnej historii niewiele można się dowiedzieć z książek i prasy. Wiele z nich udało się odkryć, między innymi, działalność biblioteki pod niemieckim zarządem. Wciąż jednak nieznaną jest los części zbiorów ewakuowanych przez Niemców przed nadchodzącym frontem, nie wiadomo, kto brał udział w tej akcji, w jaki sposób część najcenniejszego księgozbioru powróciła do Katowic. Nie lepiej są znane szczegóły wojennej „odysei” katalogów bibliotecznych do Lwowa. To szczególnie dotkliwa strata, gdyż w rezultacie, trudno do dziś ustalić kompletny wykaz strat najcenniejszych kolekcji, a bez tego trudno przedsięwziąć badania proveniencyjne. Referat spróbuje się zmierzyć z tym fragmentów dziejów Biblioteki, i nawet, jeżeli nie doprowadzi do eliminacji lub redukcji „białych plam, to do wskazania kierunków dalszych badań.

Na marginesie wojny polsko-szwedzkiej o Inflanty: polemika Daniela Cramera i Piotra Skargi widziana przez pryzmat książki

W 1601 r. Piotr Skarga wygłosił w Wilnie kazanie na okoliczność wyprawy wojennej Zygmunta III Wazy, w którym przedstawił swoje poglądy na temat wojny jako takiej. Wywołało to nieoczekiwane dla niego konsekwencje w postaci publikacji przygotowanej przez najślynniejszego teologa protestanckiego w księstwie pomorskim, Daniela Cramera. Cramer wydał tekst kazania Skargi po niemiecku i opatrzył swoim polemicznym komentarzem. Książka

miast nowego typu w późnośredniowiecznej Europie Środkowo-Wschodniej, problematyką zmian w mentalności mieszkańców północnych Niemiec w dobie poreformacyjnej oraz historią idei – zwłaszcza w odniesieniu do przedstawicieli bocznych nurtów tzw. Rzeczypospolitej Uczonych XVII–XVIII w.

mgr Aleksander Gniot (Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu, Pracownia Zbiorów Masońskich, Polska), jeden z twórców czytelni Nova - największego zbioru komiksów w Polsce, pomysłodawca i aktywny uczestnik projektu „Obwoźna Czytelnia Komiksów” - który prezentuje sztukę sekwencyjną na ważniejszych festiwalach i targach o tematyce związanej z komiksem, współorganizator Poznańskiego Festiwalu Sztuki Komiksowej. Od dwóch lat pracuje w Oddziale Zbiorów Specjalnych zajmując się kolekcją literatury masońskiej.

mgr Beata Gryzio (Polska Akademia Nauk Biblioteka Gdańska, Polska), ur. 1970 r. Po ukończeniu studiów na wydziale filozoficznym KUL pracownik PAN Bi-blioteki Gdańskiej, starszy kustosz dyplomowany, obecnie kierownik Pracowni Starych Druków. Zainteresowania badawcze skupione wokół historii książki i historii lektury. Autorka cz. 3 katalogu inkunabułów PAN BG Muzeum czarnej sztuki. Katalog inkunabułów PAN Biblioteki Gdańskiej (2012) oraz artykułów dotyczących historii XVI w. księgozbiorów prywatnych, historii książki i czytelnictwa w kontekście rozwoju nauki, historii księgozbiorów kościelnych Gdańska.

ta zapoczątkowała serię druków, w których dwaj wybitni kaznodzieje swoich czasów ścierali się na argumenty teologiczne, filozoficzne, filologiczne. W wystąpieniu zostanie przedstawiony przebieg tej polemiki poprzez wskazanie i omówienie wydanych przez obie strony publikacji. Autorka omówi także niepublikowane dokumenty archiwalne dotyczące tej sprawy, które zachowały się w Archiwum Państwowym w Szczecinie.

Księgozbiór spod znaku cyrkla i węgielnicy – czyli historia unikalnej kolekcji druków masońskich Biblioteki Uniwersyteckiej

Po II wojnie światowej w wyniku akcji zabezpieczania opuszczonych i porzuconych księgozbiorów w posiadanie uniwersyteckiej ksiąźnicy w Poznaniu weszło ponad 80 tysięcy druków o tematyce wolnomularskiej. Pochodzą one ze zrabowanych i zlikwidowanych przez nazistów łóż masońskich w Niemczech i na terenach okupowanych. Autor opowie o tym, dlaczego hitlerowcy prześladowali masonerię, co robili z przejętymi księgozbiorami i jakie skarby kryje kolekcja druków wolnomularskich Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu.

Ostatni (?) powrót, czyli słowo o książkach odzyskanych

Podczas wojny książki ulegają przeróżnym manipulacjom - są niszczone, kradzione, palone, ale także z drugiej strony, jako dziedzictwo kulturowe podlegają działaniom związanym z warunkiem ich szczególnej ochrony, zatem często ukrywane i wywożone z rodzimych instytucji lub bibliotek, co nierozdzielnie wiąże się z ich relokacją. Trudny i delikatny problem rewindykacji i odzyskiwania obiektów, które po wojennej zawierusze nie powróciły do swych właścicieli wywołuje dziś, zwłaszcza w środowisku bibliotekarskim, wiele emocji. Wystąpienie będzie próbą zreferowania sfinalizowanej w 2016 r. historii identyfikacji, negocjacji i odzyskania kilkunastu piętnastowiecznych druków, które do drugiej wojny światowej przechowywane były w zasobie Danziger Stadtbibliothek, a następnie na skutek rozproszenia wojennego zaginęły, aby po długich latach znów powrócić do gdańskiej ksiąźnicy.

prof. UAM dr hab. Małgorzata Grzywacz
(Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Instytut Kulturoznawstwa, Polska)

dr hab. nauk o kulturze i religii, historyczka kultury, germanistka, tłumaczka, wykładowca w Instytucie Kulturoznawstwa UAM, od 2003 r. sekretarz naukowy CBES UAM. Zainteresowania badawcze skupiają się na religii jako elemencie kultury (szczególnie w systemach totalitarnych), historii i duchowości chrześcijańskiej, a także dziejach Żydów w krajach niemieckojęzycznych i stosunkach niemiecko-izraelskich. Autorka ponad stu publikacji. Ostatnia monografia: *Z dziejów ewangelicyzmu na Pomorzu Zachodnim do 1945 roku. Ludzie-miejsca-konteksty* (2018).

dr Ligia Henczel (Uniwersytet im. Adama

Mickiewicza w Poznaniu, Polska), doktor nauk humanistycznych w zakresie historii, pracownik naukowy Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Obszar zainteresowań badawczych obejmuje m. in. problematykę migracji Polaków do Włoch, dwustronnych związków naukowych, kulturalnych i społecznych, polskiego dziedzictwa kulturowego we Włoszech. Kierownik i członek grantów badawczych polskich i międzynarodowych. Autorka czterech monografii oraz kilkudziesięciu artykułów. Prowadzi badania we włoskich archiwach i bibliotekach, współpracuje z tamtejszymi ośrodkami naukowymi i instytucjami kultury. Członkini redakcji Rocznika Kasy im. Mianowskiego Fundacji Popierania Nauki „Nauka polska, jej potrzeby, organizacja i rozwój”, prezeska Stowarzyszenia Polonia-Italia w Poznaniu, członkini Prezydium Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk oraz Zarządu Stowarzyszenia Absolwentów UAM.

mgr Andrzej Jazdon (Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu/ Uniwersytet im. Adama

Mickiewicza w Poznaniu, Polska), muzykolog, bibliotekarz, bibliograf. W l. 1976-81 studiował muzykologię na UAM. Od 1982 r. zatrudniony w Bibliotece Uniwersyteckiej UAM w Poznaniu, gdzie m. in. kierował Pracownią Muzyczną, oddziałem zbiorów Specjalnych. Od 2003 r. kustosz dyplomowany. Współpracownik Ośrodka Dokumentacji Zabytków w Warszawie, Ośrodka Sztuki dla Dzieci

„O księdze spalonych ksiąg” – nazistowska rewolucja – palenie ksiąg i próby odtworzenia utraconych księgozbiorów

Masowe palenie księgozbiorów bibliotecznych w Niemczech, do którego doszło w maju 1933 r., należy do najbardziej rozpoznawalnych znaków czasu i wdrażania przez nazistów paradygmatu wspólnoty narodowej (*Volks-gemeinschaft*). W swoim wystąpieniu autorka przedstawi najistotniejsze wątki tej tematyki, pokaże straty kultury niemieckiej oraz skupi się przede wszystkim na próbach zrekonstruowania zniszczeń po 1945 r. „Księga spalonych ksiąg” to jeden z projektów, który miał przybliżyć twórczość pisarzy i pisarek (głównie pochodzenia żydowskiego), przywrócić im ponownie miejsce w obiegu kultury niemieckojęzycznej.

Losy i znaczenie Biblioteki Polskiej w Rzymie w latach 1921-1946

Jej powstanie było związane z potrzebą ustanowienia instytucji będącej ostoją dla polskich naukowców, którzy po 1918 r. pragnęli powrócić do prac badawczych (zainicjowanych w 1886 r. w ramach „Expeditio Romana”) nad dokumentacją do historii Polski zgromadzoną w rzymskich archiwach. Było to możliwe dopiero w 1921 r., kiedy hr. Józef F. Michałowski podarował swój księgozbiór Akademii Umiejętności, jako bazę dla przyszłej Biblioteki i Stacji Naukowej w Rzymie. Dzięki jego determinacji i poświęceniu imponujące zbiory nie uległy zniszczeniu ani rozproszeniu podczas II wojny światowej.

Zagłada biblioteki Chobienice

Chobienice to niewielka miejscowość leżąca pod Wolsztynem. Była własnością rodziny Mielżyńskich. Zbudowany przed 1765 r. pałac należał do najokazalszych w Wielkopolsce. Wzmianki o nim można znaleźć w wspomnieniach czy korespondencji wybitnych Wielkopolan. Majątek należał do Mielżyńskich do 1945 r. W okazałym pałacu znajdowała się niewielka biblioteka. Książki z niej zaczęły znikać już w latach międzywojennych. Dzieła

w Poznaniu. Członek Towarzystwa Muzycznego im. H. Wieniawskiego w Poznaniu i komitetu redakcyjnego *Dziela Wszystkich Henryka Wieniawskiego*. Skoncentrowany na badaniach bibliograficznych, zajmuje się lokalną historią kultury muzycznej i recepcji muzyki w Wielkopolsce, a także zagadnieniami związanymi z ochroną zabytków kultury piśmienniczej. Zaangażowany w prace zespołu Narodowego Zasobu Bibliotecznego. Autor haseł m. in.: w *Encyklopedii Muzycznej PWM*, *Polskim Słowniku Biograficznym*, *Encyklopedii Wiedzy o Książce*. *Antiquitates Minutae*, publikował w „*Muzyce*”, „*Kronice Miasta Poznania*”, „*Operomanii*”, „*Bibliotece*”.

prof. UWr dr hab. Bożena Koredczuk (Uniwersytet Wrocławski, Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa, Polska), dr hab. nauk humanistycznych w dyscyplinie bibliologia i informatologia, profesor nadzwyczajny Uniwersytetu Wrocławskiego. Od 2012 r. dyrektor Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa UWr. Od 2013 r. kierownik Zakładu Teorii i Historii Książki. Obszary zainteresowań naukowych: teoria bibliologii, ze szczególnym uwzględnieniem jej początków we Francji, historia książki XVIII i XIX w., w tym głównie w okresie zaborów, szkoły naukowe w księgoznawstwie polskim oraz naukowo-techniczne aspekty badań naukowych powiązane z problematyką kształtowania się społeczeństwa informacji i wiedzy. Wśród współczesnych problemów badawczych dominuje problematyka kształcenia bibliotekarzy i innych pracowników książki, towarzystwa naukowe i ich wpływ na rozwój badań nad książką i bibliotekami, związki bibliologii z innymi naukami, głównie z naukami o komunikacji społecznej i mediach a także humanistyka cyfrowa i jej zastosowania w badaniach historycznych. Członek towarzystw naukowych: Komisji Kultur Europejskich PAN O/Wrocław, Członek Zespołu Historii Książki i Bibliotek przy Komitecie Nauk Historycznych PAN w Warszawie, Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego i Polskiego Towarzystwa Bibliologicznego O/Wrocław. Wiceprzewodnicząca Rady Naukowej Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Członek licznych rad redakcyjnych czasopism naukowych, m. in. „*Przeglądu Bibliotecznego*”, „*Folia Bibliologica*” i „*Roczników Bibliotecznych*”. Stypendystka Rządu Francuskiego. Twórczyni i organizatorka Pracowni Humanistyki Cyfrowej w IINiB UWr. Autorka przeszło osiemdziesięciu publikacji naukowych, w tym monografii *Początki teorii bibliologii*. *Dictionnaire*

zniszczenia dokonali hitlerowcy. Część z nich wpłynęła do BUAM, sprzedawana stopniowo przez A. Piastowskiego z Grodziska Wlkp. Ostatnie transakcje to rok 1948. W swoim referacie autor przedstawi historię księgozbioru i powolny upadek znaczącego kiedyś miejsca.

Księgozbiory w powojennym Wrocławiu – przejęte, odzyskane czy przemieszczone? Wpływ II wojny światowej na specyfikę wrocławskich bibliotek

Wrocław po II wojnie światowej, w wyniku międzynarodowych traktatów pokojowych, stał się polskim miastem. Już w maju 1945 r. zaczęli doń przybywać repatrianci ze wschodnich ziem Rzeczypospolitej jak i zaczęła masowo napływać ludność z Polski centralnej. Zaczęto zabezpieczać i porządkować zbiory poniemieckie, przejęte przez Polaków w wyniku wojny, co miało miejsce szczególnie w Bibliotece Uniwersyteckiej. Jednak brak książki polskiej spowodował dążenie do pozyskania i przewiezienia ze Lwowa Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich i umieszczenia jej na stałe we Wrocławiu. Zaczęły także powstawać biblioteki prywatne, m. in. Sergiusza Kazanowicza „*Książka na Śląsk*”, która wraz ze swym właścicielem, w pierwszych latach po zakończeniu działań wojennych, przemieszczała się z Krakowa poprzez Katowice, do Wrocławia. Celem referatu będzie pokazanie wpływu II wojny światowej na drogi pozyskiwania i przemieszczania się zbiorów bibliotecznych w powojennym Wrocławiu, co przyczyniło się do powstania w tym mieście bibliotek o bardzo specyficznych zbiorach.

raisonné de bibliologie (1802-1804) G. E. Peignota. Analiza i recepcja (2005), *Udział inteligencji prawniczej Królestwa Polskiego w kształtowaniu kultury książki* (2011) i redator pracy zbiorowej wspólnie z K. Augustyn *Kultura książki w humanistyce współczesnej* (2018).

mgr Kreigere-Liepina Laura (Łotewska Biblioteka Narodowa, Łotwa), ukończyła studia licencjackie i magisterskie w dziedzinie nauk humanistycznych (1999-2005). Wydział Filologii, Katedra Filologii Klasycznej, Uniwersytet Łotewski; obecnie główny bibliograf w Ośrodku Studiów Bałtologicznych (Kolekcja Rzadkich Książek i Rękopisów) Biblioteki Narodowej Łotwy. Kierownik projektu "Biblioteka Kolegium Jezuickiego w Rydze (1583-1621)" (od 2017 r.) Biblioteka Narodowa Łotwy. Prowadzi badania na temat idei humanizmu, poezji neolacińskiej i poezji okolicznościowej XVI/XVII w. w Rydze i Inflantach, zajmuje się tłumaczeniami literackimi wierszy neolacińskich Daniela Hermanna (1543-1601), humanisty z Rygi.

dr Monika Kuhnke (Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Warszawa, Polska), historyk sztuki, od 1992 r. specjalizująca się w problematyce polskich strat wojennych w l. 1939-1945 w dziedzinie dóbr kultury, początkowo w biurze Pełnomocnika Rządu ds. Polskiego Dziedzictwa Kulturalnego za Granicą, a od 1999 r. w Ministerstwie Spraw Zagranicznych. Członek zarządu Oddziału Warszawskiego Stowarzyszenia Historyków Sztuki. Przez lata zajmująca się gromadzeniem i opracowywaniem materiałów oraz dokumentów dotyczących strat wojennych, badaczka proveniencji zabytków, autorka lub współautorka wielu wystąpień restytucyjnych o zwrot dzieł sztuki utraconych przez Polskę, organizatorska sesji naukowych poświęconych zagadnieniu utraconego polskiego dziedzictwa kulturowego (m. in. Pokłosie wojny). Członek polskiej delegacji w rozmowach ze stroną

Unikatowe książki i rękopisy biblioteki kolegium jezuickiego w Rydze (1583-1621). Polskie dziedzictwo kulturalne – ważne dzieła i gatunki literackie, historia i związki z kolegium jezuickim w Rydze

Biblioteka Kolegium Jezuickiego w Rydze (1583-1621) jest jednym z księgozbiorów przeniesionych do Szwecji w 1621 r. i przekazanych do nowo założonej przez króla Szwecji Gustawa II Adolfa biblioteki Uniwersytetu w Uppsali. Ponieważ Ryga była częścią Rzeczypospolitej Obojga Narodów, związki jezuitów w Polsce, Wilnie i Rydze były bardzo silne. Mieli te same poglądy, wspólne zadania i książki. Dokumenty historyczne ujawniają przypadki handlu książkami i wymiany woluminów w szkołach wyższych. Biblioteka Narodowa Łotwy zainicjowała niedawno bardzo ważny i ambitny projekt rekonstrukcji starego księgozbioru jezuickiego, obecnie znajdującego się w Bibliotece Uniwersyteckiej w Uppsali. Celem projektu jest identyfikacja i rejestracja skarbów narodowych, które kiedyś były własnością jezuitów w Rydze. Większość książek miała polskie.

Jedna ograbiona biblioteka. Dwa trudne powroty. Restytucja polskich zbiorów bibliotecznych po II wojnie światowej na przykładzie Biblii Płockiej i Pontyfikału Płockiego

Tematem wystąpienia będzie historia ograbienia biblioteki Seminarium Duchownego w Płocku w czasie II wojny światowej oraz dwa trudne powroty niezwykle cennych średniowiecznych rękopisów, które trafiły po wojnie na teren Niemiec. Pierwszym z nich jest Biblia Płocka (zwrot 1978 r.) drugim Pontyfikał Płocki (zwrot 2015 r.). Obie te restytucje, trwające przez kilka dziesięcioleci (!), pokazują różnorakie trudności związane z odzyskiwaniem zgrabionych dóbr kultury. Nie bez znaczenia była aktualna

niemiecką i rosyjską na temat dóbr kultury. W l. 2014-2016 wchodziła w skład międzynarodowej grupy ekspertów *Taskforce „Schwabinger Kunstfund”* powołanej do zbadania proveniencji dzieł sztuki zabezpieczonych w Monachium w mieszkaniu Corneliusa Gurlitta. Autorka ponad stu artykułów oraz publikacji dotyczących zarówno utraconych jak i odzyskanych zabytków. Współautorka z Wojciechem Kowalskim publikacji *Zagrabione - odzyskane. Działalność Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP w zakresie restytucji dóbr kultury utraconych przez Polskę w okresie II wojny światowej* (2011)

mgr Norbert Kulpa (Wydawnictwo POMOST, Poznań, Polska), z wykształcenia ekonomista, z zamiłowania regionalista i historyk-amator, współpracownik Wydawnictwa POMOST, wiceprezes Wielkopolskiego Towarzystwa Kulturalnego.

dr Agnieszka Łuczak (Biblioteka Raczyńskich, Poznań, Polska), dr nauk humanistycznych, historyk, absolwentka Wydziału Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. W l. 2000-2018 pracownik Oddziałowego Biura Edukacji Publicznej Instytutu Pamięci Narodowej w Poznaniu, od 2009 r. jego naczelnik, od 2018 r. pracownik Biblioteki Raczyńskich. Autorka monografii *Utracone decorum. Grabież dóbr kultury ziemiaństwa polskiego w Wielkopolsce w czasie okupacji niemieckiej 1939-1945* (nominacja do nagrody „Książka Historyczna Roku 2011” oraz nagroda „Książka Jesieni 2011” przyznana przez Jury Poznańskiego Przeglądu Nowości Wydawniczych) oraz kilkudziesięciu publikacji naukowych i popularnonaukowych. W l. 1993-2005 w ramach współpracy z Ministerstwem Kultury i Sztuki przygotowała dokumentację strat kulturalnych w kolekcjach prywatnych i związkach wyznaniowych podczas okupacji niemieckiej 1939-1945. Zajmuje się tematyką ziemiaństwa polskiego oraz strat dziedzictwa kulturalnego. Zorganizowała konferencje naukowe: *Obraz ziemiaństwa w nauce, literaturze i publicystyce* (2013), *Ziemiaństwo wobec przemian gospodarczych na ziemiach polskich 1864-1944* (2014), *Ziemiaństwo polskie na emigracji po 1939 r.* (2015). Kurator wystawy *Europa w rodzinie. Ziemiaństwo polskie w XX w./ Europe in the family. The Polish landed gentry in the 20th century/ L'Europe en famille. La noblesse terrienne polonaise au XXe siècle*. Prezentacje

sytuacja polityczna wytworzona wokół problematyki dóbr zagrabionych, jak również ogrom strat (ponad 90% przedwojennego zasobu) poniesionych przez tę płocką księżnicę.

Zburzenie Biblioteki Raczyńskich w świetle badań nad bitwą o Poznań w 1945 roku

W referacie zostanie przedstawiony stan badań nad zagażowaniem zburzenia budynku Biblioteki Raczyńskich w trakcie szturmów Śródmieścia Poznania przez oddziały Armii Czerwonej na początku lutego 1945 r.

Księgozbiór Izabelli z Czartoryskich Działyńskiej i jego losy w czasie II wojny światowej

Kolekcja dzieł sztuki zgromadzona na zamku w Gołuchowie, położonym w Wielkopolsce była wynikiem wieloletnich starań Izabelli z Czartoryskich Działyńskiej (1830-1899). Córka Adama Czartoryskiego, słynnego przywódcy obozu politycznego Wielkiej Emigracji - Hotelu Lambert w Paryżu, stworzyła siedzibę o wysokiej, europejskiej randze. W wyniku wieloletnich starań Izabelli oraz olbrzymich nakładów finansowych, powstała rezydencja, na którą składały się zamek, zbiory muzealne, księgozbiór oraz założenie ogrodowo-parkowe. Czartoryska świadoma wartości naukowej swoich zbiorów zleciła m. in. naukowe opracowanie katalogów poszczególnych kolekcji przez znawców przedmiotu, a następnie wydała je w luksusowej szacie edytorskiej. Niejako na marginesie jej działalności kolekcjonerskiej powstał w Gołuchowie księgozbiór, który stanowił zaplecze naukowe dla opracowania i rozszerzania zbiorów. W efekcie powstał unikatowy, specjalistyczny księgozbiór, który stał się atrakcyjnym łupem podczas II wojny światowej. W okresie PRL księgozbiór ulegał systematycznemu rozproszoniu w licznych państwowych placówkach kultury i nauki.

wystawy odbyły się m. in. w Warszawie, Wrocławiu, Jaszczach (Litwa), Szczecinie, Poznaniu, Krakowie, Ognisku Polskim w Londynie i Bibliotece Polskiej w Paryżu. Przygotowała też wersję internetową wystawy pamiec.pl.

mgr Agata Michalska (Książnica Pomorska im. S. Staszica w Szczecinie, Polska), historyk, bibliotekarz. Pracownik Działu Zbiorów Specjalnych Książnicy Pomorskiej im. S. Staszica w Szczecinie. Na co dzień zajmuje się starymi drukami. Zainteresowania badawcze kieruje ku zagadnieniom proveniencji księgozbiorów historycznych z terenu Pomorza Zachodniego. Członek Proweniencyjnej Grupy Roboczej.

mgr Paulina Mikołajczyk (Polska Akademia Nauk Biblioteka Kórnicka /Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Polska), absolwentka Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, na kierunku historia, specjalność archiwistyka i zarządzanie dokumentacją, doktorantka na Wydziale Historycznym UAM. W 2018 r. obroniła pracę magisterską Marian Haber (1901-1975) poznański kolekcjoner? Od 2017 r. pracuje w Polskiej Akademii Nauk - Bibliotece Kórnickiej przy realizacji projektu „Cyfrowe udostępnianie zasobów PAN Biblioteki Kórnickiej”. Na seminarium prof. UAM dr hab. Ewy Syski przygotowuje rozprawę doktorską na temat rewindykacji zbiorów utraconych przez Bibliotekę Kórnicką w czasie II wojny światowej oraz związanej z nią działalności Józefy Orańskiej.

Rozdzielona kolekcja – inkunabuły dawnego Gimnazjum Mariackiego w Szczecinie po II wojnie światowej

Biblioteka Gimnazjum Mariackiego (Marienstifts-Gymnasium) zajmowała czołowe miejsce wśród bibliotek szkolnych Szczecina oraz prowincji pomorskiej w XIX i XX w. U progu dwudziestego stulecia w murach szkoły przechowywane były co najmniej 62 paleotypy. Część z nich uległa zniszczeniu w czasie II wojny światowej oraz tuż po jej zakończeniu. Ocalałe inkunabuły, jako mienie poniemieckie, zostały zabezpieczone i rozdysponowane między biblioteki, zgłaszające zapotrzebowanie na tego typu dokumenty piśmiennicze. To doprowadziło do trwałego rozdzielenia zespołu. Wystąpienie będzie próbą ukazania wpływu konfliktu zbrojnego i jego następstw na stan zachowania i rozlokowanie piętnastowiecznych księzek szczecińskiej biblioteki gimnazjalnej. Do tej pory inkunabuły tej szkoły nie były przedmiotem odrębnych publikacji.

Prewencja i ochrona zbiorów – działania pracowników Biblioteki Kórnickiej w przeddzień II wojny światowej

Przygotowania do rewindykacji zbiorów Biblioteki Kórnickiej rozpoczęły się jeszcze przed rozpoczęciem działań wojennych. W referacie przedstawione zostaną metody jakich użyto dla zabezpieczenia ich przed zniszczeniem, ale także dokumentacja jaka została stworzona celowo z myślą o przyszłej ewentualnej rewindykacji. Zaprezentowane zostaną także świadectwa trwającej już w czasie działań wojennych wymiany informacji o stanie zabezpieczonych zbiorów pomiędzy pracownikami Biblioteki.

prof. UKW dr hab. Ryszard Nowicki (Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych, Polska), zastępca dyrektora Instytutu Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. W l. 2008-2009 prodziekan ds. Dydaktycznych Wydziału Humanistycznego UKW. Od początku 2010 r. do 2017 r. kierownik Zakładu Bibliotekarstwa i Czytelnictwa Katedry Informatyki i Bibliologii Wydziału Administracji i Nauk Społecznych UKW. Opublikował Działalność Aleksandra Birkenmajera na rzecz ochrony zbiorów bibliotecznych. Ziemię zachodniej i północnej Polski w latach 1945-1947 (2006) – za co otrzymał Nagrodę Naukową im. Adama Łysakowskiego Zarządu Głównego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w 2007 r. Prowadził badania naukowe w Australii, w 2008 r., związane z dziejami polskiej dyplomacji i uchodźstwa polskiego oraz o charakterze bibliologicznym dotyczące rodziny Skórzewskich. Jest autorem książki pisanej głównie z myślą o studentach bibliotekoznawstwa, bibliologii, informatyki naukowej oraz bibliotekarzach praktykach Powojenna ochrona zbiorów bibliotecznych w Polsce w latach 1944-1955. Wybór źródeł (2013). W l. 2012-2015 realizował grant Narodowego Centrum Nauki, którego rezultatem było ogłoszenie monografii Rola katowickiej Zbiornicy Księgozbiorów Zabezpieczonych w powojennej ochronie zbiorów bibliotecznych w Polsce (2015). Za publikację książki przyznano Nagrodę Specjalną w Konkursie na Najlepszą Książkę Akademicką w Roku 2015, podczas 19. Poznańskich Dni Książki nie tylko naukowej, Poznań, 4-6 XI 2015 r.). Pomysłodawca i organizator ogólnopolskich konferencji naukowych Ochrona Zbiorów Bibliotecznych. Przeszłość – Teraźniejszość – Przyszłość (Bydgoszcz 2016 i 2018).

mec. Maciej Obrębski (Obrębski Adwokaci i Radcowie Prawni, Poznań, Polska), adwokat, członek Komisji Legislacyjnej przy Naczelnej Radzie Adwokackiej. Ukończył Wydział Prawa i Administracji na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Wyróżniony medalem Polskiego Towarzystwa Ziemiańskiego za szczególne zasługi w pracy pro bono na rzecz PTZ. W ramach prowadzonej kancelarii specjalizuje się w szeroko pojętych sprawach reprivatyzacyjnych dotyczących m. in. reformy rolnej z 1944 r., nieruchomości pozostawionych przez byłych właścicieli poza obecnymi granicami Polski

Listy Edwarda Kuntzego do Eustachego Gaberlego z okresu II wojny światowej

Podczas II wojny światowej Niemcy w Krakowie utworzyli Główny Zarząd Bibliotek, którego pracami kierował Gustav Abb. W Bibliotece Jagiellońskiej, przemianowanej na Staatsbibliothek Krakau, aktywną działalność prowadził Edward Kuntze. Utrzymywał on kontakty z bibliotekarzami, w tym Eustachym Gaberle, ostatnim polskim dyrektorem Biblioteki Uniwersyteckiej we Lwowie. W referacie przedstawione zostaną problemy stojące przed bibliotekami i bibliotekarzami w świetle listów z 1941 r. i 1944 r. Z zawartych treści wynika, że w trudnych warunkach wojennych wykazywano troskę o zbiory biblioteczne.

Ustalanie proveniencji i podstawy prawne restytucji zasobów bibliotek prywatnych utraconych podczas II wojny światowej i bezpośrednio po jej zakończeniu

Podczas II wojny światowej obok bibliotek publicznych ogromne straty poniosły także biblioteki prywatne, w szczególności zakonne i podworskie. Nie wspominając o bibliotekach ordynackich, które potrafiły liczyć kilkadziesiąt tysięcy woluminów, także te dworskie

i związanych nimi sprawach uzyskania rekompensaty na podstawie Ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej (miejscie zabużańskie), a także gruntów warszawskich przejętych na podstawie Dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m. st. Warszawy, tzw. Dekretu Bieruta. Prowadzi złożone procesy dotyczące restytucji dzieł sztuki, w tym bibliotek dworskich i zakonnych. Oprócz działalności stricte prawniczej zajmuje się specjalistycznymi kwerendami archiwalnymi i ustalaniem proveniencji zabytkowych ruchomości utraconych przez ich przedwojennych właścicieli.

mgr Izabela Olejnik (Uniwersytet Wrocławski, Katedra Judaistyki, Polska), bibliotekarka, doktorantka w Katedrze Judaistyki Uniwersytetu Wrocławskiego, członkini zarządu Fundacji Łódzki Szlak Kobiet. Interesuje się tematyką łódzkich Żydów z uwzględnieniem dziejów getta łódzkiego. Przygotowuje pracę doktorską poświęconą życiu, twórczości i recepcji Izraela Rabona. Stażystka w Bibliotece Medem w Paryżu (2012) oraz The Wiener Library for the Study of Holocaust and Genocide w Londynie (2013). Autorka książki *Bibliografia getta łódzkiego 1940-1944*, Kraków 2018 r.

inż. Krzysztof Osiewicz (Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów, Warszawa, Polska), kierownik Działu Ochrony Zbiorów Publicznych w Narodowym Instytucie Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów (NIMOZ); obszar pracy zawodowej to ochrona zbiorów publicznych i zabytków; absolwent studiów inżynierskich Wojskowej Akademii Technicznej; wykładowca na studiach dziennych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego

obejmowały nieraz kilka tysięcy egzemplarzy. W latach 1939 -1945 doznały one co najmniej trzykrotnego спустoszenia. Pierwsze miało miejsce wraz z zajęciem Polski przez wojska hitlerowskie. Drugie, zdecydowanie większe, wskutek bezmyślnego niszczenia i rabunkowych działań Armii Czerwonej. Trzecie, z kolei dokonane zostało już w czasach PRL, kiedy bezpodstawnie uznano, że wyposażenie pałaców zostało wraz z nieruchomościami rolnymi przejęte na rzecz Skarbu Państwa bez jakiegokolwiek odszkodowania na cele reformy rolnej. Paradoksalnie w tym ostatnim przypadku często dzięki osobistemu i bezinteresownemu zaangażowaniu dyrektorów bibliotek publicznych i kustoszów muzeów, udało się zachować bezcenne, prywatne zasoby biblioteczne, które zostały włączone do innych państwowych bibliotek. Niewątpliwie w innych przypadkach niejednokrotnie uległyby one unicestwieniu.

„Ludzie bez książek i książki bez ludzi”. O zagładzie książek żydowskich i próbach ich ratowania w czasie II wojny światowej

Proces niszczenia przez Niemców wszelkich przejawów żydowskości, w tym książek i bibliotek, będących istotnym i niezmiernie ważnym nośnikiem tradycji i kultury, zaczął się już kilka lat przed wybuchem II wojny światowej. Wraz z planowaną i systematyczną zagładą społeczności żydowskiej podczas wojny, okupant prowadził szeroko zakrojoną akcję libricide [pol. książkobójstwa], której celem było zniszczenie niepożądanego literatury i wszelkich przejawów kultury żydowskiej.

Autorka przedstawi przebieg procesu niszczenia książek i bibliotek żydowskich w różnych ośrodkach miejskich (Łódź, Warszawa, Wilno) oraz jakie działania podejmowali Żydzi zamknięci w gettach, by nie doprowadzić do zaniku tradycyjnego obiegu kultury, której nośnikiem były książki.

Zabezpieczanie i ochrona bibliotek wobec współczesnych zagrożeń w okresie pokoju

Przedmiotem wystąpienia będą kwestie związane z niebezpieczeństwami zagrażającymi bibliotekom w czasie pokoju: naturalne klęski żywiołowe, pożary i przestępczość. W ostatnich trzech dekadach Polska

w Warszawie i podyplomowych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, różnorodnych szkoleniach poświęconym ochronie zbiorów publicznych i zabytków oraz seminariach związanych z bezpieczeństwem muzeów i zabytków w kraju i zagranicą; współautor publikacji wydanych w serii „Szkolenia Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów”, „Biblioteka Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów”; rzeczoznawca MKiDN w specjalizacji zabezpieczenia techniczne zabytków; członek International Council of Museums (ICOM).

dr Emilian Prałat (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Polska), doktor nauk humanistycznych, historyk sztuki, filolog sławista, regionalista. Swoje zainteresowania badawcze koncentruje przede wszystkim na sztuce wielkopolskiej, zwłaszcza związanej z ziemiaństwem i rodem Chłapowskich. Pełni funkcję społecznego opiekuna zabytków powiatu kościańskiego, co znajduje odzwierciedlenie w zainteresowaniach i aktywnej działalności na rzecz ochrony zabytków oraz dziedzictwa kulturowego. Jest stypendystą MNiSW, Fundacji Lanckorońskich, członkiem kilku towarzystw naukowych. W 2017 r. został uhonorowany srebrną odznaką MKiDN „Za opiekę nad zabytkami”, nagrodą Generalnego Konserwatora Zabytków RP i Stowarzyszenia Konserwatorów Zabytków w kategorii prac naukowych i studialnych a w 2018 r. nagrodą Samorządu Województwa Wielkopolskiego za działania prokulturowe i proekologiczne. Jest autorem licznych artykułów naukowych i książek, z których najważniejsze to: *Miejsca i Sztuka. Wysokość* (Poznań 2019), *Miejsca i Sztuka. Choryń* (Łódź 2018); *Miejsca i Sztuka. Turew* (Łódź 2017); *Ród historii – historia rodu. Archiwum Kopaszewskie Chłapowskich* (Leszno 2016); *Miejsca i Sztuka. Racot* (Łódź 2016); *Miejsca i Sztuka. Rąbniń* (Łódź 2016); *Slavia Graeco-Romana. Na pograniczu tekstu i obrazu – o iluminacjach rękopisów staropółnocniowosłowiańskich (XII–XIV w.)* (Łódź 2015); *Miejsca i Sztuka. Kopaszewo* (Łódź 2015); *Wielcy w niepozornym. August Šenoa, Josip Eugen Tomić i polsko-chorwacka korespondencja. Stosunki kulturalne między Wielkopolską a Chorwacją w XIX wieku / Velikani u neprijetnome. August Šenoa, Josip Eugen Tomić i poljsko-hrvatsko dopisivanje. Kulturne veze između Velike Poljske i Hrvatske u 19. stoljeću* (Poznań–Łódź 2014).

mniejszych uniwersyteckich i klasztornych, archiwów i musiała dwukrotnie stawić czoła powodziom, podejmując niezbędne działania służące ratowaniu zagrożonych, podtopionych księgozbiorów. Na szczęście, przykłady wielkich pożarów w budynkach bibliotecznych możemy znaleźć jedynie w świecie, bowiem żadna z czołowych księżnic w kraju nie spłonęła. Zdarzały się jednak pożary lokalnych księgozbiorów, po części także za sprawą tzw. kradzieży pracowniczych. Zwrócimy także uwagę na nielegalny obrót dobrami kultury, wiążący się m.in. z terroryzmem i konfliktami zbrojnymi.

Referat przygotowany z mgr Marią Romanowską-Zadrozną

(Nie)Zaginiona biblioteka dworska rodu Taczanowskich. Rekonstrukcja księgozbioru

Przedmiotem wystąpienia będzie prezentacja - obecnie uważanej za zaginioną - biblioteki mieszczącej się w dworze choryńskim należącym do rodu Taczanowskich. Zapoczątkowany prawdopodobnie przez Maksymiliana Taczanowskiego księgozbiór, został powiększony przez jego syna Józefa i wnuka, późniejszego generała powstania styczniowego - Edmunda. Powiększał się do 1912 r., kiedy w wyniku sprzedaży majątku księciu saksońsko-weimarskiemu, został wywieziony do pałacu w Czerwonej Wsi, gdzie przetrwał do 1939 r. Wtedy to został w znacznej mierze zniszczony. W ramach referatu i artykułu pokonferencyjnego autor zaprezentuje odnaleziony inwentarz biblioteki, zaprezentuje najważniejsze prace w niej się znajdujące, scharakteryzuje profil zbioru oraz przedstawi go na tle kultury umysłowej tego czasu, ze szczególnym uwzględnieniem poszczególnych właścicieli. Odkrycie inwentarza zawierającego kilka tysięcy pozycji pozwala wypowiedzieć się co do zbioru, który niemal doszczętnie został zniszczony podczas II wojny światowej. Inwentarz, w świetle znaczenia roli rodu Taczanowskich, jawi się jako cenne źródło historyczne.

dr Alicja Przybyszewska (Biblioteka Raczyńskich, Ośrodek Dokumentacji Wielkopolskiego Środowiska Literackiego, Poznań, Polska), ur. 1984, doktor nauk humanistycznych w dziedzinie literaturoznawstwa, absolwentka Wydziału Filologii Polskiej i Klasycznej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza. Zajmuje się gromadzeniem i opracowaniem archiwów pisarzy związanych z Poznaniem i Wielkopolską. Zainteresowania badawcze skupione także wokół historii teatru polskiego przełomu XIX i XX wieku. Autorka książki *"Etyczny utylitarysta": Edmund Rygier w Teatrze Polskim w Poznaniu 1896-1908* (Poznań 2016) oraz opracowań: *Repertuar Teatru Polskiego w Poznaniu za dyrekcji Franciszka Dobrowolskiego 1883-1896* (Poznań 2015), *"Arkusz" 1991-2003: bibliografia zawartości* (Poznań 2012) oraz katalogu rękopisów *Spuścizna literacka Mariana Grześczaka* (Poznań 2018); współredaktorka tomu pokonferencyjnego *Zabezpieczanie śladów: życie i twórczość Włodzimierza Odojewskiego* (Poznań 2018). Publikowała m. in. w "Pamiętniku Teatralnym", "Kronice Miasta Poznania" i "Poznańskich Studiach Polonistycznych".

dr Małgorzata Ptańska (Instytut Pamięci Narodowej, Biuro Badań Historycznych, Warszawa, Polska), historyk i bibliolog, główny specjalista w Biurze Badań Historycznych IPN w Warszawie. Koordynator Centralnego Projektu Badawczego IPN „Polska emigracja niepodległościowa 1945-1990”. Zajmuje się polskim dziedzictwem kulturowym w kraju i za granicą w XIX i XX w., z naciskiem na historię i kulturę książki, historię prasy i instytucji kultury polskiej; badaniami dotyczącymi dziejów emigracji niepodległościowej po 1939 r., szczególnie Instytutu Literackiego w Maisons-Laffitte pod Paryżem i Polaków w Szwajcarii. Współpracuje z najważniejszymi instytucjami kultury polskiej na świecie, m. in. w ramach Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek na Zachodzie. Ostatnio współautorka *Przez Morze Czerwone. Rzeczpospolita Polska na Uchodźstwie 1945-1990* (Warszawa 2019). Autorka kilkudziesięciu artykułów naukowych i popularnonaukowych drukowanych m.in. w „Zeszytach Historycznych”, „Biuletynie IPN”, „Rzeczpospolitej”, „Tygodniku Powszechnym”.

Stefan Balicki (1899-1943) – droga twórcza między dwiema wojnami

Tematem wystąpienia jest biografia Stefana Balickiego w świetle dokumentów z archiwum literackiego pisarza w zbiorach Biblioteki Raczyńskich. Droga twórcza Balickiego rozpoczęła się w latach I wojny, w trakcie której - jako żołnierz na froncie - spisywał młodzieńcze dzienniki oraz wiersze, zachowane w brulionach i nigdy nie wydane. Tragiczny finał biografii nastąpił w Forcie VII w Poznaniu. Celem wystąpienia jest prezentacja nieznanych materiałów do życia i twórczości Stefana Balickiego, cenionego w okresie międzywojnia autora książek dla młodzieży, pisarza związanego z poznańskimi kabaretami literackimi i rozgłośnią radiową.

Ku pokrzepieniu serc? Rola i miejsce książki w powojennej rzeczywistości polskiej emigracji niepodległościowej 1945-1953

Tematyka przedstawiona zostanie w układzie chronologiczno-problemowym tj.: 1945-1947 od zakończenia wojny do demobilizacji Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie oraz 1947-1953 w czasie pierwszej fazy zimnej wojny. Omówiony zostanie zakres tematyczny, rodzaj wydawanych książek i ich rola w stosunku do ówczesnych potrzeb czytelniczych na tle sytuacji politycznej i społecznej emigracji powojennej. Wskazane zostanie miejsce książki w emigracyjnym obiegu wydawniczym i czytelniczym, a także określenie jej wiodącej roli tj. czy wydawana była „ku pokrzepieniu serc”, „ocaleniu od zapomnienia” czy pobudzaniu do myślenia i działania?

dr Madeleine Reynolds (Uniwersytet w Glasgow, Wielka Brytania), jesienią 2020 r. rozpocznie studia doktoranckie na Uniwersytecie w Edynburgu. Jej zainteresowania naukowe obejmują historię kolekcji i praktyk kolekcjonerskich, emblematyczną ikonografię w XVI i XVII-wiecznej Wielkiej Brytanii, handel zabytkami, a także książki i rękopisy, szczególnie te odnoszące się zarówno do alchemii filozoficznej, jak i praktycznej. W 2018 r. ukończyła studia magisterskie w zakresie kolekcjonowania i proveniencji na Uniwersytecie w Glasgow i uzyskała dyplom licencyjki z historii sztuki w Saint Anselm College w New Hampshire. Obecnie mieszka na Cape Cod pod od Bostonem w stanie Massachusetts.

mgr Maria Romanowska-Zadrozna (Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów, Warszawa, Polska), historyk sztuki, obecnie główny specjalista w Dziale Ochrony Zbiorów Publicznych w Narodowym Instytucie Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów (NIMOZ); w l. 2006-2014 wykładała w ramach Podyplomowego Studium Muzealnictwa zagadnienia związane z dokumentowaniem i rewindykacją strat wojennych oraz badaniami proveniencyjnymi, współautorka katalogu *Straty wojenne. Malarstwo obce* (2000), autorka licznych artykułów poświęconych przeglądowi, dokumentacji i rewindykacji polskich strat wojennych oraz metodologii i dziejów badań proveniencyjnych, które publikowano m. in. w czasopismach: „Muzealnictwo”, „Cenne, Bezcenne/Utracone”, „Mówią Wieki”, a także opracowań na temat dokumentowania i poszukiwania współcześnie skradzionych obiektów zabytkowych w „Kwartalniku Policyjnym”; recenzentka w czasopismach: „Przegląd Zachodni” i „Muzealnictwo”.

Ochrona bibliotek w okresie konfliktów: budowa trwałych ram ochrony pisemnego dziedzictwa kulturowego

Artykuł stanowi przyczynek do wiedzy na temat skuteczniejszej ochrony pisemnego dziedzictwa kulturowego poprzez zbadanie środowiska pracy dwóch bibliotek w czasie II wojny światowej z wykorzystaniem koncepcji teorii kultury organizacyjnej. Wiele instytucji przygotowało plany awaryjne na wypadek konfliktu. Na co dzień jednak brakuje nam trwałych i skutecznych środków zaradczych. Wykorzystując teorię kultury organizacyjnej jako narzędzie analityczne do badania bibliotek, autorka przedstawia nowe sposoby postrzegania ochrony dziedzictwa kulturowego, skuteczne na każdy czas.

Zabezpieczanie i ochrona bibliotek wobec współczesnych zagrożeń w okresie pokoju

Przedmiotem wystąpienia będą kwestie związane z niebezpieczeństwami zagrażającymi bibliotekom w czasie pokoju: naturalne klęski żywiołowe, pożary i przestępczość. W ostatnich trzech dekadach Polska musiała dwukrotnie stawić czoła powodziom, podejmując niezbędne działania służące ratowaniu zagrożonych, podtopionych księgozbiorów. Na szczęście, przykłady wielkich pożarów w budynkach bibliotecznych możemy znaleźć jedynie w świecie, bowiem żadna z czołowych księżnic w kraju nie spłonęła. Zdarzały się jednak pożary mniejszych bibliotek, wydarzeń tragicznych dla lokalnej społeczności. Przywołały też skalę i opiszemy naturę zjawisk stricte przestępczych z ostatnich 40 lat, kiedy to łupem padły cenne manuskrypty i stare druki z polskich bibliotek uniwersyteckich i klasztornych, archiwów i lokalnych księgozbiorów, po części także za sprawą tzw. kradzieży pracowniczych. Zwrócimy także uwagę na nielegalny obrót dobrami kultury, wiążący się m. in. z terroryzmem i konfliktami zbrojnymi.

Referat przygotowany razem z inż. Krzysztofem Osiewiczem

mgr Birgit A. Schulte (Fachinformationszentrum der Bundeswehr, Niemcy), ur. w 1966 r. w Westfalii (Niemcy). Po ukończeniu studiów bibliotekoznawstwa akademickiego we Frankfurcie nad Menem w 1989 r. studiowała geografę/geologię, germanistykę i teologię katolicką na Uniwersytecie w Trewirze i uzyskała dyplom magistra. Ponadto ukończyła podyplomowe studia z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej na Uniwersytecie Humboldtów w Berlinie. Po pracy w bibliotekach uniwersyteckich w Marburgu/Lahn, Trewirze i Erfurcie/Gotha, w listopadzie 2005 r. podjęła pracę w Bundeswehrfachinformationszentrum, czyli Niemieckiego Centrum Informacji Naukowo-Technicznej Sił Zbrojnych. Od kwietnia 2018 r. jest dyrektorem tej specjalnej biblioteki wojskowej z siedzibą w Bonn.

dr Dorota Sidorowicz-Mulak (Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu, Polska), filolog polski, doktor nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa, od 1996 r. zatrudniona w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich, od 2005 r. kierownik Działu Starych Druków, badaczka historii ossolińskich zbiorów starych druków oraz zabytkowych opraw, koordynatorka prac Proweniencyjnej Grupy Roboczej działającej od 2016 r.

dr hab. Peter Sjökvist (Biblioteka Uniwersytetu w Uppsali, Szwecja), prof. nadzwyczajny j. łacińskiego na Uniwersytecie w Uppsali, kustosz w dziale książek rzadkich w Bibliotece Uniwersyteckiej. Interesuje się szczególnie łaciną akademicką, poezją okolicznościową i znajdującymi się w Szwecji księgozbiórami będącymi łupami wojennymi pochodzącymi z wczesnego okresu nowożytnego.

„Frontlektüre” – zapewnianie lektury niemieckim żołnierzom frontowym w czasie wojny: spojrzenie na książkowe formy rozrywki żołnierzy, od wojen kolonialnych po I wojnę światową

W referacie wykorzystano konkretne przykłady ilustrujące sposób organizacji systemu czytelnictwa dla niemieckich żołnierzy frontowych oraz uwypuklono różne formy mobilnych bibliotek polowych w różnych okresach.

Ossolińskie straty wojenne w zasobach starych druków z tzw. zbiorów adelińskich

Mianem zbiorów adelińskich określa się w historii Ossolineum najcenniejszą część kolekcji Zakładu, która w 1944 r. została wywieziona przez władze niemieckie ze Lwowa na Dolny Śląsk do miejscowości Adelsdorf (obecnie Zagrodno). Część starych druków zaginęła wówczas w niewyjaśnionych okolicznościach. Celem referatu jest omówienie historii ewakuacji ossolińskich starych druków z naciskiem na wyjaśnienie okoliczności ich zaginięcia oraz sporządzenie wykazu strat wojennych w celu oszacowania wartości utraconych zbiorów.

Referat przygotowany wraz z dr Agnieszką Franczyk-Cegła

Grabież zabytków piśmiennictwa w Uppsali – aspekty praktyczne

Szwedzkie wojska wielokrotnie w ciągu XVII w. traktowały książki jako łupy wojenne. Dotyczy to także księgozbiorów polskich. Jednak możliwości wykorzystania księgozbiorów katolickich w luterkańskiej Uppsali były znacząco ograniczone. Wyjątkiem była teologia polemiczna. Na przykład seria rozpraw z lat 30. XVI w. sprzeciwiała się ideom głoszonym przez Roberta Bellarmina. Wiele jego książek dotarło do Uppsali wraz z księgozbiórami kolegów jezuitów w Rydze (1621) i Braniewie (1626). W wystąpieniu autor omówi literackie łupy wojenne obecne w Uppsali pod kątem ich recepcji, oddziaływania i wykorzystania.

prof. dr hab. Marek Sroka (Uniwersytet w Illinois Stany Zjednoczone), bibliotekarz i pracownik naukowy w Bibliotece Uniwersytetu Illinois w Urbana-Champaign. Jego główne zainteresowania naukowe obejmują następującą tematykę: historia bibliotek środkowoeuropejskich, straty wojenne i odbudowa bibliotek polskich oraz proces przemieszczania księgozbiorów europejskich po II wojnie światowej. Jest autorem licznych artykułów opublikowanych w czasopismach naukowych "IFLA Journal", "The Polish Review", "Library and Information History", "Libraries and Culture", "Slavic and East European Information Resources" oraz "Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej".

Misja Biblioteki Kongresu USA w Europie oraz przejmowanie, konfiskata i zwrot księgozbiorów niemieckich w kontekście denazyfikacji w latach 1946-1947

Podczas wystąpienia autor dokona analizy misji Biblioteki Kongresu (BK) w Europie, w tym w powojennych Niemczech. Misja ta koncentrowała się na pozyskiwaniu druków niemieckich wydawanych w czasie wojny ze wszystkich czterech sojuszniczych stref okupacyjnych, a także przedwojennych zamówień dla amerykańskich bibliotek ze strony sprzedawców książek w Lipsku, który znalazł się w strefie okupacji sowieckiej. Ponadto członkowie Misji pomagali amerykańskiemu rządowi wojskowemu w przesiewaniu skonfiskowanych niemieckich zbiorów wojskowych i partii nazistowskiej oraz zabezpieczaniu ich transportów do Stanów Zjednoczonych, a także w opracowaniu i wykonaniu rozporządzenia nr 4 Sojuszniczej Rady Kontroli Niemiec, które upoważniało do "denazyfikacji" niemieckich bibliotek publicznych. Referat omawia sprzeciw Amerykańskiego Towarzystwa Bibliotecznego wobec czystki niemieckich zbiorów bibliotecznych i przedstawia przykłady skonfiskowanych zbiorów, a także krótko omawia zwrot do Niemiec niektórych księgozbiorów, które zostały błędnie skonfiskowane jako literatura nazistowska. Autor argumentuje, że misja BK odegrała zasadniczą rolę w przywracaniu więzi handlowych i naukowych z niemieckimi wydawcami i bibliotekami, i to pomimo kontrowersyjnej nieraz roli tego gremium w nabywaniu publikacji ery nazizmu, które to publikacje trafiały do bibliotek uniwersyteckich i badawczych w USA, w tym do Biblioteki Kongresu.

prof. UAM dr hab. Ewa Syska Ewa Syska (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Wydział Historii, Poznań, Polska), profesor w Zakładzie Źródłoznawstwa i Nauk Pomocniczych Historii UAM. Autorka książek *Dokumenty Gorzowa Wielkopolskiego (Landsbergu) z lat 1257-1373* (2006); *Marian Swinarski (1902-1965). Poznański antykwariusz i bibliofil* (2014).

Rynek starej książki i dzieł sztuki w okupowanym Poznaniu

Kwestie związane z funkcjonowaniem poznańskich antykwariatów książkowych i artystycznych podczas II wojny światowej jak dotąd nie znajdowały zainteresowania wśród badaczy. Jest to zagadnienie o tyle ważne, że Poznań pełnił w tym czasie rolę punktu przerzutowego dla zagrabionych zbiorów z wielkopolskich majątków ziemiańskich oraz prywatnych bibliotek należących zarówno do wysiedlonych Polaków, jak i przybywających na ich miejsce bałtyckich Niemców.

mgr Renata Wilgosiewicz-Skutecka (Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu, Polska), romanista, kustosz dyplomowany, pracownik Oddziału Zbiorów Specjalnych Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu, obszarem zainteresowań jest historia biblioteki księgozbiorów, katalogowanie starych druków, rękopisów i zbiorów ikonograficznych.

prof. UAM dr hab. Rafał Witkowski (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Wydział Historyczny, Polska), absolwent Wydziału Historycznego (1991) i Wydziału Neofilologii (1994) Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Od 1991 r. zatrudniony w Zakładzie Źródłoznawstwa i Nauk Pomocniczych Historii Instytutu Historii UAM. Za pracę doktorską Jerzy Schwengel (1697-1766). Przeor kartuzji kaszubskiej i dziejopis Kościoła (Poznań 2004) otrzymał nagrodę Prezesa Rady Ministrów. Był stypendystą The Andrew C. Duncan Catholic History Trust w Londynie, Fundacji z Brzezia Lanckorońskich i rządu włoskiego. Członek Komisji Historycznej Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. W l. 1999-2000 wykładał na University of Notre Dame, Indiana, USA. Jest autorem ponad 250 publikacji naukowych; obecnie prodziekan Wydziału Historycznego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

dr Agata Wolska (Fundacja im. Zofii i Jana Włodków, Kraków, Polska), niezależna badaczka, wiceprezes do spraw merytorycznych Fundacji im. Zofii i Jana Włodków, do 2018 r. kierownik Archiwum i Zbiorów Bazyliki Mariackiej w Krakowie. Jej badania koncentrują się na problemach proveniencji, grabieży i restytucji dzieł sztuki w kontekście historycznym i kulturowym. Stypendystka Fundacji Kościuszkowskiej oraz Fundacji Lanckorońskich z Brzezia. Wykładała gościnnie na Uniwersytecie

Z Czarniejewa i Lubostronia do Poznania – wojenne losy biblioteki Skórzewskich. Fragmenty księgozbioru w Bibliotece Uniwersyteckiej w Poznaniu

Biblioteka rodowa w Czarniejewie i ordynacka w Lubostroniu, gromadzone przez kolejne pokolenia rodziny Skórzewskich, nie przetrwały zawieruchy II wojny światowej. Część przewieziona w 1940 r. przez Niemców do Poznania, złożona została w składnicach utworzonych w kościołach św. Michała, św. Stanisława i św. Małgorzaty. W okresie powojennym w ramach pracy A. Birkenmajera, dyrektora Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu, poszczególne egzemplarze wracały do dawnych właścicieli lub trafiały do zbiorów BU. Inkunabuły, stare druki i rękopisy przechowywane w BU w Poznaniu świadczą o wartości księgozbiorów Skórzewskich i są ich niezwykłą pamiątką.

Księgozbiór Kolegium Jezuickiego w Poznaniu w świetle katalogów bibliotecznych

Księgozbiór kolegium jezuickiego w Poznaniu należał do największych bibliotek naukowych Rzeczypospolitej przed wywiezieniem do Szwecji w połowie XVII w. Świadectwem rangi i rozmachu organizacyjnego, związane także z planami utworzenia w Poznaniu uniwersytetu, pozostają dwa zachowane katalogi biblioteczne, w których zapisano pozycje biblioteczne nieraz unikatowe w dziejach bibliotekoznawstwa lub zaginione.

“When once you theme is books, it may carry you a very long way”. Komisja Barkera między idealizmem a polityczną rzeczywistością

Komitet Książek i Czasopism powołany przez Międzypaństwową Konferencję Ministrów Edukacji w 1942 r. do uzupełnienia zbiorów zniszczonych europejskich bibliotek,

Jagiellońskim w Krakowie i Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II - historię grabieży i restytucji sztuki. W ramach współpracy Fundacji im. Zofii i Jana Włodków z Instytutem Historii Sztuki Uniwersytetu Jagiellońskiego organizuje cykl interdyscyplinarnych wykładów poświęconym problemom badań proveniencyjnych. Otrzymała tytuł magistra historii sztuki oraz doktorat z historii na Uniwersytecie Jagiellońskim.

dr Tadeusz Zadrożny (Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, Instytut Sztuki, Polska), historyk sztuki, Zbiory Specjalne Instytutu Sztuki PAN w Warszawie (od 1996 r.); absolwent Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie; stypendysta Getty'ego w Mortenson Center for International Library Programs w University of Illinois at Urbana-Champaign (1994); doktorat w Instytucie Sztuki PAN (2005) - *Świątynia Jerozolimka jako idea: niektóre aspekty wpływu na architekturę sakralną (XVI-XVIII)*; główne pola badawcze: nowożytna architektura sakralna w aspekcie rozwoju programów ideowych miejsc kultu religijnego, a od 1999 r. losy polskich zbiorów artystycznych w okresie II wojny światowej w relacji do rozwoju niemieckich badań wschodnich i instrumentalizacji dziejów sztuki; współautor *Strat wojennych: malarstwo obce* (wraz z Marią Romanowską-Zadrożną, t. 1, 2000); współredaktor naukowy: *Jerozolima w kulturze europejskiej* (wraz z Piotrem Paszkiewiczem, 1996), *Perspektywa (post)kolonialna w kulturze* (wraz z Ewą Partygą i Joanną Sosnowską, 2012); autor artykułów publikowanych m.in. w "Studia Theologica Varsoviensia", "Kwartalniku Architektury i Urbanistyki", "Biuletynie Historii Sztuki", "Roczniku Historii Sztuki", w pracach zbiorowych i tomach pokonferencyjnych oraz tekstów popularyzatorskich zamieszczonych w "Cenne, bezcenne/ utracone".

mgr Joanna Zatorska-Rosén (Uniwersytet Sztokholmski, Zakład języków słowiańskich i bałtyckich, fińskiego, holenderskiego i niemieckiego, Szwecja), doktorantka polonistyki w Zakładzie języków słowiańskich i bałtyckich, fińskiego, holenderskiego i niemieckiego na Uniwersytecie Sztokholm-skim. Interesuje się szczególnie relacjami polsko-szwedzkimi wczesnej ery nowożytnej, zwłaszcza polskimi zabytkami w zbiorach szwedzkich. Obecnie pisze doktorat na temat biblioteki polskiego szlachcica Władysława Konstantego Wituskiego (około 1603 - około 1655), który to

stał się platformą dyskusji nad idealistyczną wizją powojennej Europy, będąc jednocześnie dla państw członkowskich instrumentem zabiegów dyplomatycznych, a dla Wielkiej Brytanii narzędziem wpływu politycznego i ekonomicznego oraz atutem w rywalizacji z USA o kształt powojennej rzeczywistości.

Rückgabe des beschlagnahmte Bibliotheksgutes – argumentacja Gustava Abba i stanowisko Kajetana Mühlmann

Pod koniec listopada 1941 r. doszło do dyskusji między Gustavem Abbem, szefem Głównego Zarządu Bibliotek w Generalnym Gubernatorstwie, i Kajetanem Mühlmannem, Pełnomocnikiem Specjalnym do Spraw Zabezpieczenia Dzieł Sztuki i Zabytków Kultury, na temat ewentualnego przekazania do Staatsbibliothek w Krakowie obiektów bibliotecznych "zabezpieczonych" przez Urząd Mühlmann. Raport z tej konfrontacji doskonale obrazuje dwoistość postaw funkcjonariuszy GG wobec dóbr skonfiskowanych na okupowanych ziemiach.

Księgozbiór Władysława Konstantego Wituskiego w zamku Skokloster: refleksja nad kwestiami społeczno-politycznymi w przededniu potopu szwedzkiego

Biblioteka zamku Skokloster zawiera 83 druki, które zidentyfikowano jako pochodzące z księgozbioru polskiego szlachcica Władysława Konstantego Wituskiego. Książki te przywiózł do Szwecji jako łup wojenny właściciel zamku, Carl Gustav Wrangel. W swoim referacie autor przedstawi kilka książek z biblioteki Wituskiego by naświetlić

księgozbiór znalazł się w połowie XVII w. w zamku Skokloster.

prof. UKW dr hab. Mariusz Zawodniak (Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszcy, Polska), historyk literatury. Zajmuje się powojenną literaturą i życiem literackim, w tym dziejami krytyki i nauki o literaturze, a także recepcją klasyki – jej powojennymi edycjami. Autor książek: *Literatura w stanie oskarżenia. Rola krytyki w życiu literackim socrealizmu* (1998); *Teraźniejszość i przeszłość. Studia o życiu literackim socrealizmu* (2007); *Herbert parokrotnie* (2011). Współredaktor tomu *Październik 1956 w literaturze i filmie* (2010).

Biblioteka Raczyńskich (fragment budynku), fot. ze zbiorów Biblioteki Raczyńskich

ujawniające się w pierwszej połowie XVII w. obawy o słabości społeczno-politycznej Rzeczypospolitej Obojga Narodów.

Książka w tuż powojennym życiu społeczno-literackim Polski

Przedmiotem wystąpienia byłaby próba opisu książki literackiej nie tylko jako przedmiotu rozlicznych enuncjacji w powojennym dyskursie społeczno-literackim, ale też elementu polityki kulturalnej, która do obecności i sposobów funkcjonowania książki w życiu publicznym wprowadzała zarówno niespotykane dotąd założenia programowe, jak i mechanizmy funkcjonowania - i to w wymiarze całej komunikacji literackiej i społecznej (a więc włącznie z odbiorem i recepcją). Chodzi o próbę opisu nietypowej, rzecz jasna, sytuacji, w jakiej znalazła się książka literacka na naszej tuż powojennej scenie, najpierw jako przedmiot opisu niepowetowanych strat i braków, ale też zaraz - przedmiot oczekiwań i zamówień społecznych, a także pierwszych projektów i programów. Były to projekty i programy, które zasadniczo służyły (miały służyć!) celom doraźnym, głównie oświatowym, ale które wprowadzając do życia społeczno-literackiego np. elementy kultury dla mas, niepostrzeżenie wprowadzały też elementy indoktrynacji, nie mówiąc o rozgrywaniu przy tym innych spraw politycznych. Najlepszym przykładem zjawisko masowej produkcji klasyki, która to klasyka stała się zarówno jeszcze jednym pretekstem do walki z prywatnymi wydawcami, jak i książkowym zapleczem (instrumentem!) do uprawiania doraźnej polityki legitymizacyjnej i indoktrynacyjnej (planowe wydawnictwa klasyki, wybory klasyków, masowe nakłady, obowiązkowe wstępy, nowe opracowania etc.). Paradoks, jaki opisuje książki w powojennym polskim życiu społeczno-kulturalnym, zwłaszcza książki literackie, to m. in. sytuacja, w której do niewyobrażalnych strat poniesionych w trakcie wojny dochodzą jeszcze krzywdy, równie niewyobrażalne, jakie wyrządzano książce poprzez cyniczne i instrumentalne jej wykorzystywanie.

WOJNA I KSIĄŻKA

Międzynarodowa konferencja naukowa

Wojna i książka

Księgozbiory, biblioteki, wydawnictwa i twórcy podczas konfliktów zbrojnych i politycznych.

Stan badań i perspektywy badawcze
UCZESTNICY I ABSTRAKTY REFERATÓW

Poznań, 13-15 listopada 2019

Biblioteka Raczyńskich rok 1945, fot. ze zbiorów Biblioteki Raczyńskich

NOTATKI

WOJNA I KSIĄŻKA

NOTATKI

Redakcja:
dr Agnieszka Łuczak

Korekta:
dr Małgorzata Chrzastowska

Tłumaczenie na język angielski:
dr Marcin Turski

Projekt graficzny:
Karolina Zielazek-Szeska

BROSZURA z uczestnikami i abstraktami
jest dostępna w wersji online na:
www.wojnaikszazka.pl

WOJNA I KSIĄŻKA

Biblioteka Raczyńskich, fot. Tomasz Proć

Patronat honorowy

Patronat Honorowy
Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej
Andrzeja Dudy

Organizatorzy

Biblioteka
Raczyńskich

POZnań*

BLUE SHIELD
Poland

SBP
STOWARZYSZENIE
BIBLIOTEKARZY
POLSKICH

Partnerzy

